

Rotterdam.

Sterker door

jongeren.

Evaluatie Rotterdamse Herstelaanpak jongeren

Tussenrapportage
September 2021

www.rotterdam.nl

**Gemeente
Rotterdam**

Inhoudsopgave

Management samenvatting	3
1 Aanleiding Herstelaanpak	6
2 Toelichting Evaluatie Herstelaanpak	7
3 Ontwikkeling Rotterdamse jongeren tijdens COVID-19	8
4 De innovaties van de Rotterdamse Herstelaanpak	20
5 Veldonderzoek bij kansrijke innovaties	26
Bijlage 1 Verdeling van innovaties over (sub)pijlers	32

Management samenvatting

Achtergrond

Al kort na de uitbraak van corona krijgt de gemeente Rotterdam signalen dat jongeren op verschillende leefdomeinen - waaronder arbeidsmarktpositie, mentale gezondheid, vorderingen op school - negatieve gevolgen ondervinden. Het percentage jongeren dat een beroep deed op voorzieningen nam toe, evenals het percentage jongeren dat aangeeft zich onvoldoende gehoord te voelen.

De gemeente Rotterdam besloot hierop een brede Herstelaanpak in te zetten, om bovenstaande negatieve ontwikkelingen te dempen en samen met jongeren te werken aan meer perspectief en zelfredzaamheid. Rotterdamse jongerenorganisaties werden uitgenodigd om 'innovaties' te bedenken die aansluiten bij deze doelen. Dit zijn tijdelijke plusaanpakken boven op de al bestaande basisaanpak van de programma's¹. Sinds januari 2021 zijn vanuit de Herstelaanpak (gefaseerd) 42 innovaties van de Rotterdamse jongerenprogramma's gefinancierd.

Binnen de Herstelaanpak zijn de innovaties onder drie pijlers ondergebracht, te weten:

1: bereiken en betrekken van jongeren. Innovaties specifiek gericht op de (moeilijke bereikbare) jongeren en het samen met de jongeren organiseren van het hulpverleningsaanbod.

2: basis op orde. Innovaties die trachten om jongeren op andere manieren in beeld te krijgen en drempels verlagen naar hulp en ondersteuning. Daarbij zijn het beter aansluiten bij de leefwereld van jongeren en het versterken van de mentale weerbaarheid de kernelementen.

3: perspectief op onderwijs en werk. Innovaties die specifiek op de ontwikkeling en het opbouwen van een zelfstandig bestaan inzetten, door jongeren te informeren over en te ondersteunen bij zaken zoals scholing, huisvesting, financiën, werk/stage en het ontwikkelen van een sociaal netwerk.

De Rotterdamse aanpak Jeugdwerkgelegenheid (JWG) is een (zelfstandig) onderdeel² van de Herstelaanpak; een aantal innovaties in pijler 3 vallen hieronder. De aanpak JWG intensificeert de reguliere gemeentelijke inzet op jeugdwerkloosheid, aangezien corona voor veel jongeren tot inkomensonzekerheid heeft geleid. JWG leidt Rotterdamse jongeren³ die (dreigend) werkloos zijn toe naar banen in kansrijke sectoren,

waarbij ook nadruk ligt op het versterken van de regionale economie.

Evaluatie en tussentijdse evaluatie

De uitvoering en de resultaten van de brede Herstelaanpak worden ambtelijk gevolgd. Daarnaast is twee externe onafhankelijke onderzoekers (auteurs van deze rapportage) gevraagd om evaluatieonderzoek te doen tussen juni en december 2021. De eindrapportage over de evaluatie is in januari 2022 klaar.

Door niet alleen achteraf, maar ook tussentijds de impact en ontwikkelingen van de Herstelaanpak te evalueren, ontstaat de mogelijkheid om tijdens de looptijd van de innovaties bij te stellen en aan te scherpen waar nodig. Op deze manier is er sneller inzicht in welke innovaties mogelijk kansrijk zijn (en waarom) en welke geleerde lessen van belang zijn voor toekomstig beleid.

De voorliggende tussenevaluatie beschrijft zodoende de ontwikkelingen tot 1 augustus 2021. Het eerste onderdeel van deze evaluatie betreft de beschrijving⁴ van algemene trends onder Rotterdamse jongeren tijdens corona (2020-1e helft 2021) op het gebied van o.a. werk- en inkomenssituatie, schulden, schoolsituatie, mentale gezondheid en zelfredzaamheid (Hoofdstuk 3). Het tweede onderdeel belicht de achtergrondkenmerken van de innovaties en hun doelgroepen, evenals de eerste bereikcijfers, de verwachte succesfactoren en indicatie van de mate waarin de innovaties methodisch te werk gaan (Hoofdstuk 4). In het derde onderdeel van deze tussenevaluatie staat - via veldonderzoek - een beperkte selectie van kansrijke innovaties centraal. De eerste maanden van het veldonderzoek zijn besteed aan de selectie van kansrijke innovaties, het leren kennen van de bijbehorende organisaties en het verzamelen van de geleerde lessen voor de tweede fase van de Herstelaanpak en toekomstig beleid (Hoofdstuk 5).

Tussentijdse uitkomsten

Ontwikkeling Rotterdamse jongeren tijdens COVID-19

De Rotterdamse jongeren hebben tijdens de COVID-19 crisis, en dan met name tijdens de twee lockdowns, een groter beroep gedaan op de Rotterdamse voorzieningen dan in voorgaande jaren. In de eerste helft van 2021 zijn de aanvragen bij het KBR (+64% in 2020), het Jongerenloket (+65% in 2020) en de WW (+100% in 2020) weer aan het dalen richting de aantallen van voor de COVID-19 crisis. Er zijn echter ook signalen dat de kwetsbare jongeren langer gebruik blijven maken van

de dienstverlening dan de relatief kansrijke jongeren. In de tweede helft van 2021 blijft het voor de Herstelaanpak van belang de meest kwetsbare doelgroep(en) te monitoren en te bedienen.

Ook de inzet op mentale weerbaarheid, zowel vanuit de Herstelaanpak als vanuit algemeen beleid, is onverminderd urgent. Naast de algemene stijgende trend van mentale gezondheidsproblemen bij Rotterdamse jongeren, rapporteert een derde van hen eind 2020 een verslechtering van de mentale gezondheid door de COVID-19 crisis. Zij zeggen meer stress (42%), meer eenzaamheid (38%), vaker verlies van controle over het eigen leven (37%) en meer angst- en depressie klachten (30%) te ervaren door COVID-19. Ook is het aandeel jongeren met een hoog risico op een angststoornis of depressie van 2016 naar 2020 sneller gestegen (+4%) dan in de jaren daarvoor.

Jongeren uit lage SES-huishoudens (sociaal economische status), die voor de crisis al moeite hadden met rondkomen en krappe behuizing, zijn getroffen door de COVID-19 crisis. Het verlies van (bij)banen, de beperkte mogelijkheden om buitenshuis te studeren en elkaar buitenshuis in een veilige omgeving te ontmoeten hadden extra impact op deze groep.

De sportparticipatie is onder 15 tot 17-jarigen in 2020 afgenomen (-17%) t.o.v. 2019; van de 18 tot 26-jarigen geeft 42% aan minder te zijn gaan sporten door de crisis. Waarschijnlijk geldt dit ook voor cultuurparticipatie en recreatie.

Een vermoedelijk gevolg van de sociale beperkingen van de COVID-19 crisis, is de toename van de overlast door jeugdigen. Het aantal incidenten waarbij Rotterdamse jongeren betrokken waren, is in 2020 met 72% toegenomen ten opzichte van 2019. Dit is ook terug te zien in de enorme stijging van het aantal HALT-verwijzingen (+180%) in 2020. Ook in 2021 blijven er tot nu toe meer overlastincidenten plaatsvinden dan in 2019.

Geïnterviewde jongerenwerkers (veldonderzoek) schetsen dat jongeren van verschillende leeftijdsgroepen, als gevolg van het sluiten van sport- en welzijnslocaties en horeca, meer tijd doorbrengen op straat. De ontmoeting met jongeren boven de 18 jaar heeft volgens jongerenwerkers een negatieve impact gehad op de jongere groep en de overlast verhoogd. In de tweede helft van 2021 blijft het voor innovaties binnen de Herstelaanpak dan ook van belang om jongeren creatieve alternatieven te bieden voor ontmoeting.

Landelijke cijfers tonen dat in 2020 bijna een kwart van de mbo-studenten een studieachterstand heeft opgelopen en dat velen zich zorgen maakten over een gebrek aan stages en leerbanen⁵. Vooral nog lijken de studieachterstanden zich niet te vertalen in een toename van het aantal Rotterdamse voortijdig schoolverlaters (VSV'ers). Het aantal VSV'ers is in 2020 weer afgenomen t.o.v. eerdere jaren, al blijft Rotterdam het hoogste aandeel houden binnen de G4.

Een belangrijke ontbrekende indicator in de huidige analyse van de ontwikkeling onder Rotterdamse jongeren is de stem van de jongeren zelf. Het is nog niet duidelijk in hoeverre zij zich betrokken voelen bij de aanpak en uitvoering van de Rotterdamse aanpak.

Innovaties van de Rotterdamse Herstelaanpak

Op 1 augustus 2021 zijn 28 organisaties bezig (geweest) met een of meerdere innovaties binnen de Herstelaanpak. De Herstelaanpak bestaat op dat moment uit totaal 42 innovaties⁶, waarvan de meerderheid (74%) actief was en 18% nog ging starten. Een klein deel (7%) was al afgerond op 1 augustus 2021, met een mogelijk uitzicht op vervolg.

Voor deze tussenevaluatie zijn de contactpersonen van de innovaties gevraagd om het verwachte en actuele bereik van jongeren te rapporteren. Op basis van het verwachte bereik wordt ingeschat dat de Herstelaanpak uiteindelijk ten goede kan komen aan minimaal 6000 Rotterdamse jongeren tussen 12 en 27 jaar. Het aantal bereikte jongeren op 1 augustus 2021 is 1.370 jongeren. We verwachten echter dat het actuele bereikcijfer fors hoger ligt, omdat informatie van vier grote⁷ innovaties op het moment van schrijven nog ontbrak.

Het bereik van jongeren wordt door de meeste innovaties maandelijks bijgehouden. Ongeveer een kwart van de innovaties (26%) volgt de ontwikkelingen van jongeren ook met behulp van de Zelfredzaamheidsmatrix (ZRM); bijna de helft van de innovaties gebruikt een zelf samengestelde vragenlijst (45%).

Het versterken van 'persoonlijke vaardigheden, mentale gezondheid en arbeidsmarktkansen' zijn kernelementen van veel innovaties. Over de gehele linie verwachten innovaties dat het 'helpen van jongeren om hun vaardigheden te verbeteren' (79%) en het 'uitgaan van de talenten van de jongeren' (67%) de belangrijkste succesfactoren zijn. Een aanzienlijk deel van alle innovaties (81%) is (deels) gericht op het leefgebied werk. Ook zegt 60% van de innovaties problemen te signaleren en verwijst 48% door naar andere instanties. Iets meer dan de helft van de innovaties (52%) richt zich specifiek

op de moeilijk bereikbare jongeren. Deze uitkomsten sluiten aan bij de doelen en pijlers van de Herstelaanpak. Het valt op dat veel innovaties breed inzetten op verschillende doelgroepen, leefgebieden en te bereiken doelen. Ook zijn doelen en verwachte uitkomsten vaak nog weinig specifiek beschreven. Dit maakt het vooralsnog lastig om richting de eindevaluatie specifieke impact en output te voorspellen. Het is positief dat de meerderheid van de innovaties aangeeft in zekere mate methodisch te werken, bijvoorbeeld door het gebruik van (gestandaardiseerde) vragenlijsten. Dit biedt mogelijkheden om in ieder geval voor een deel van de jongeren zicht te krijgen op hun ontwikkeling als gevolg van de Herstelaanpak. De mate waarin het innovaties daadwerkelijk lukt om hun doelen te expliciteren en (mogelijk) te bereiken is daarnaast ook onderwerp van de eindevaluatie.

Uit de kwantitatieve analyse blijkt dat de huidige innovaties van de Herstelaanpak zich relatief weinig bezighouden met het leefgebied huisvesting (17%); en dat dit bij deze innovaties slechts een (klein) onderdeel is binnen de inzet op verschillende leefgebieden. Relatief weinig innovaties (17%) geven aan (deels) LVB-jongeren (licht verstandelijke beperking) in hun doelgroep te verwachten; er is geen enkele innovatie specifiek gericht op LVB. Voor de subsidieaanvragen die vanaf september '21 nog binnenkomen bij de Herstelaanpak lijkt het daarom van belang om ook te letten op:

1. het bereiken en bedienen van de LVB-doelgroep.
2. jongeren die een begeleide of zelfstandige woonsituatie nodig hebben. De eerste kwalitatieve bevindingen onderstrepen dat dit twee kwetsbare groepen zijn die momenteel weinig aandacht krijgen.

Veldonderzoek bij kansrijke innovaties

Vanaf juni 2021 keek een van de onderzoekers bij een aantal kansrijke innovaties mee op locatie, kreeg inzage in dossiers en sprak met betrokken stafleden en medewerkers. Bij één innovatie is ook gesproken met samenwerkingspartners in de wijk.

Op basis van de eerste kwalitatieve bevindingen is besloten dat in ieder geval bij de volgende drie innovaties verdiepend veldonderzoek zal worden uitgevoerd.

Een netwerk van informele steun, waaronder een

1. Zelfmelders van Rotterdamse Douwers
2. The Room van Huis van Asporaat
3. Jongerenbijdrageregeling uitgevoerd door TOS

Voor Jongerenhub Zone-Z en Jong en Sterk! wordt op korte termijn besloten over de wenselijkheid en mogelijkheid van aanvullend veldonderzoek. Pedagoog op de Club vraagt om een uitgebreider onderzoek dan

mogelijk is binnen de huidige evaluatie en wordt daarom (nu) niet verder onderzocht.

Voor bovengenoemde geselecteerde kansrijke innovaties, geldt dat de 'vernieuwing' vaak een (nu officiële) uitbreiding is van een werkwijze waar voorheen al (onofficieel) mee geëxperimenteerd werd. Hierbij valt op dat de innovatie Zelfmelders bij de Rotterdamse Douwers momenteel het meest ingebed is in de organisatie. Naar verwachting zal de evaluatie van succes- en risicofactoren en randvoorwaarden voor mogelijke doorontwikkeling hier het meest opleveren.

Voor de Jongerenbijdrageregeling en The Room geldt dat zij (sterk) afhankelijk zijn van de betrokkenheid en inzet van het jongerenwerk. Het is te verwachten dat het succes van deze innovaties mede afhankelijk is van afspraken met het jongerenwerk over uren, einddoelen en verantwoording. Ook voorlichting over de innovatie aan zowel jongerenwerk als jongeren is vermoedelijk een randvoorwaarde voor succes. Het veldonderzoek zal richting de eindevaluatie in kaart moeten brengen hoe goed georganiseerd de ketenstructuur is en of aan bovengenoemde randvoorwaarden wordt voldaan.

1 Naast de innovaties financiert de Herstelaanpak een aantal 'initiatieven'; dit zijn (in tegenstelling tot de innovaties) eenmalige activiteiten voor jongeren die buiten het bereik van huidige evaluatie vallen.

2 Voortgangsrapportage JWG is terug te vinden in tertaalmonitor W&I.

3 Nadruk op mbo (1-4) en hbo niveau.

4 Vanuit gemeentelijke monitoren en nationale databanken.

5 MBO Raad (26-10-2020) <https://www.mбораad.nl/nieuws/corona-update-mbo-raad-waar-schuwet-de-scholen-lopen-vast>.

6 In juli 2021 zijn nog 6 innovaties goedgekeurd die om verschillende redenen niet meegenomen konden worden in de inventarisatie voor de tussenevaluatie. Over deze en vanaf 1 augustus 2021 goedgekeurde innovaties wordt in de eindevaluatie gerapporteerd.

7 Verwacht bereik > 500 jongeren.

1 Aanleiding Rotterdamse Herstelaanpak

Uit een recente overzichtsstudie⁸ blijkt dat Nederlandse jongeren op veel leefdomeinen (o.a. arbeidsmarktpositie, mentale gezondheid, vorderingen op school) negatieve gevolgen van de COVID-19 crisis ondervinden. Hoewel de meesten van hen veerkrachtig zijn en positief naar de toekomst kijken, is er voor kwetsbare jongeren reden tot zorg. Kansenongelijkheid groeit doordat de armoede binnen lage SES-groepen stijgt. Deze jongeren hebben het meeste moeite met het afstandsonderwijs en het bemachtigen van een stage en/of baan. Een ander belangrijk signaal is dat voor alle groepen jongeren geldt dat zij zich te weinig gehoord voelen tijdens de crisis.

Het Bestuurlijk Team Gelijke Kansen heeft de Rotterdamse Herstelaanpak 'Help jongeren door de crisis' ontwikkeld om de impact van corona op jongeren (16-27 jaar) die kwetsbaar zijn of dreigen te worden te dempen. In de Herstelaanpak zijn recente aanbevelingen voor herstelbeleid vanuit (o.a.) de drie planbureaus (Centraal Planbureau, Planbureau voor de Leefomgeving en Sociaal en Cultureel Planbureau) verwerkt door een integrale aanpak (werk en schulden, onderwijs, mentale weerbaarheid) met snelle acties en tijdig ingrijpen (vroegsignalering) voor te staan⁹. Daarnaast wordt de aanpak expliciet gemaakt en uitgevoerd met en door jongeren en belanghebbenden. Dat gaat deze zowel over crisismaatregelen op de korte termijn als over innovaties met impact op de middellange en langere termijn.

Doel van de Herstelaanpak is om samen met jongeren te werken aan meer perspectief, een grotere zelfredzaamheid en meer zelfoplossend vermogen. Dit wordt bereikt door bestaande Rotterdamse jongerenprogramma's met elkaar te verbinden, te versnellen en te innoveren. Vanuit de Herstelaanpak worden vanaf januari '21 (gefaseerd) 'innovaties' van de Rotterdamse jongerenprogramma's gefinancierd. Dit zijn tijdelijke plusaanpakken boven op de al bestaande basisaanpak van de programma's. Naast de innovaties financiert de Herstelaanpak een aantal 'initiatieven'; dit zijn (in tegenstelling tot de innovaties) eenmalige activiteiten voor jongeren die buiten het bereik van huidige evaluatie vallen. Binnen de Herstelaanpak zijn drie pijlers te onderscheiden. De innovaties zijn op een of meerdere pijlers gericht.

Pijler 1: bereiken en betrekken van jongeren.

Actief contact zoeken blijkt een effectieve methode om (geïsoleerde) jongeren te bereiken en om bij hen problematiek te signaleren die vaak verborgen blijft

voor de reguliere hulpverlening¹⁰. Daarnaast is sociaal beleid gericht op jongeren efficiënter en (kosten) effectiever wanneer jongeren zelf betrokken zijn bij het plannen, uitvoeren en evalueren hiervan¹¹. Binnen pijler 1 zijn innovaties erop gericht om (moeilijke bereikbare) jongeren nu wél te bereiken en samen met hen het aanbod te organiseren.

Pijler 2: basis op orde.

Niet alle jongeren zijn gemotiveerd om hulp te vragen en sommigen blijven uit het zicht van gemeentelijke instanties zoals het Jongerenloket¹². Innovaties binnen pijler 2 streven ernaar jongeren op andere manieren in beeld te krijgen, bijvoorbeeld door (intensief) samen te werken met de wijkvoorzieningen en het jongerenwerk. Door beter aan te sluiten bij de leefwereld van jongeren wordt getracht hen tóch toe te leiden naar bestaande trajecten. Ook investeren deze innovaties in de mentale weerbaarheid van jongeren.

Pijler 3: perspectief op onderwijs en werk.

Kwetsbare jongvolwassenen hebben vaak meer baat bij (integrale) coachende begeleiding bij praktische zaken, zoals scholing, huisvesting, financiën, werk/stage en het ontwikkelen van een sociaal netwerk dan bij de meer 'vraaggerichte' volwassenenzorg¹³. Innovaties binnen pijler 3 zorgen ervoor dat jongeren kansen krijgen om zich te ontwikkelen en een zelfstandig bestaan op te bouwen.

De Rotterdamse aanpak Jeugdwerkgelegenheid (JWG) is een (zelfstandig) onderdeel¹⁴ van de Herstelaanpak; een aantal innovaties in pijler 3 vallen hieronder. De aanpak JWG intensificeert de reguliere gemeentelijke inzet op jeugdwerkloosheid, aangezien de COVID-19 crisis voor veel jongeren tot inkomensonzekerheid heeft geleid. Doel van de JWG is om Rotterdamse jongeren¹⁵ die (dreigend) werkloos zijn, toe te leiden naar banen in kansrijke sectoren, waarbij ook nadruk ligt op het versterken van de regionale economie.

⁸ Nederlands Jeugdinstituut (2021). Effect van corona op jeugd, gezin en jeugdveld.

⁹ Gemeente Rotterdam (2021). Programmatische jongerenaanpak COVID-19. Quicksan ter onderbouwing van de Rotterdamse herstel-aanpak

¹⁰ Movisie (2017). Dossier: Wat werkt bij outreachend werken?

¹¹ Head, B.W. (2011). Why not ask them? Mapping and promoting youth participation. Children and Youth Services Review, 33(4), 541–547.

¹² Spies, Tan & Davelaar (2016). De jeugd maar geen toekomst?

¹³ Steketee, M., Vandenbroucke, M., & Rijkschroeff, R. (2009). (Jeugd) zorg houdt niet op bij 18 jaar. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

¹⁴ Voortgangsrapportage JWG is terug te vinden in tertaalmonitor W&I.

¹⁵ Nadruk op mbo (1-4) en hbo niveau.

2 Toelichting Evaluatie Rotterdamse Herstelaanpak

Om inzicht te krijgen in de werking van de Herstelaanpak, voeren twee externe onafhankelijke onderzoekers tussen juni 2021 en januari 2022 een evaluatieonderzoek uit. De eindrapportage over de evaluatie is in januari 2022 klaar. Door niet alleen achteraf, maar ook tussentijds de impact en ontwikkelingen van de Herstelaanpak te evalueren, ontstaat de mogelijkheid om tijdens de looptijd van de innovaties bij te stellen en aan te scherpen waar nodig. Op deze manier is er sneller inzicht in welke innovaties mogelijk kansrijk zijn en welke geleerde lessen van belang zijn voor toekomstig beleid. Deze tussenrapportage bespreekt de stand van zaken tot 1 augustus 2021.

Het eerste onderdeel van de tussenevaluatie brengt de ontwikkelingen in de situatie van Rotterdamse jongeren tijdens COVID-19 in kaart (**Hoofdstuk 3**). Algemene trends tijdens de COVID-19 periode (2020-1e helft 2021) op het gebied van o.a. werk- en inkomenssituatie, schulden, schoolsituatie, mentale gezondheid en veerkracht en zelfredzaamheid bij Rotterdamse jongeren worden beschreven en vergeleken met eerdere jaren. Deze cijfers zijn afkomstig uit verschillende gemeentelijke monitoren en nationale databanken.

Het tweede onderdeel brengt richting de eindevaluatie de brede opbrengsten van de innovaties (bereik en betrokkenheid jongeren, output, kosten en opbrengsten) in kaart. In deze tussenrapportage worden de achtergrondkenmerken van de innovaties en hun doelgroep besproken, evenals de eerste bereikcijfers, de verwachte succesfactoren en indicatie van de mate waarin de innovaties methodisch te werk gaan (**Hoofdstuk 4**). Deze eerste inventarisatie helpt om (succes)indicatoren vast te stellen die in het laatste kwartaal van 2021 uitgevraagd kunnen worden bij alle innovaties, zodat er zicht komt op de opbrengsten op programmaniveau.

Het derde onderdeel brengt richting de eindevaluatie de werkzame elementen van een beperkte selectie van kansrijke innovaties en de geleerde lessen voor toekomstig beleid in kaart. Dit betreft een verdiepende kwalitatieve studie waarbij door middel van veldonderzoek niet alleen zicht komt op het succes van de programma's maar ook op de condities (tijd, geld, fte, locatie, netwerk, kennis) die nodig zijn om de innovaties in te bedden in bestaand beleid. Vanaf juni '21 loopt een onderzoeker meerdere dagen mee bij de desbetreffende innovaties en neemt interviews af met projectmanagers, projectmedewerkers en jongeren. In deze tussenrapportage wordt een korte toelichting per kansrijke innovatie gegeven en worden de eerste bevindingen en conclusies van de onderzoeker besproken (**Hoofdstuk 5**).

3 Ontwikkeling Rotterdamse jongeren tijdens COVID-19

Werkwijze

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de positie van Rotterdamse jongeren op achtereenvolgens de volgende leefdomeinen: aantal kwetsbare en risicojongeren, betrekken jongeren, participatie, zelfredzaamheid, mentale gezondheid en veerkracht, schulden, wonen, veiligheid, onderwijs en werk en inkomen. Hierbij wordt hun positie tijdens het eerste COVID-jaar 2020, toen de Herstelaanpak geschreven werd, (waar mogelijk) vergeleken met hun positie in de eerste helft van 2021. Voor veel indicatoren geldt echter dat er op moment van schrijven nog geen informatie over 2021 beschikbaar is. Daarom wordt 2020 ook vergeleken met eerdere jaren. Op enkele onderdelen was het mogelijk de positie van Rotterdamse jongeren te vergelijken met de ontwikkeling van jongeren in de G4 en Nederland. Het hoofdstuk sluit af met een korte conclusie.

3.1 Aantal kwetsbare en risicojongeren

Sinds 2015 brengt de gemeente Rotterdam cijfermatig in kaart hoeveel van de gemiddeld 125.000 Rotterdamse jongeren (12 tot 27 jaar) te maken hebben met een stapeling van problemen op verschillende leefgebieden. Hiervoor worden databestanden van het CBS over de leefgebieden werk, onderwijs, zorg en veiligheid op persoonsniveau gekoppeld¹⁶ en geanalyseerd. Binnen deze analyse worden drie groepen jongeren onderscheiden: kwetsbare jongeren, risicojongeren volgens de brede definitie en risicojongeren volgens de scherpe definitie.

Kwetsbare en risicojongeren tijdens COVID-19

Op het moment van schrijven zijn de cijfers van 2019 niet bekend: er valt dus nog geen conclusie te trekken over eventuele toe- of afname van het aantal kwetsbare en risicojongeren tijdens de COVID-19 periode.

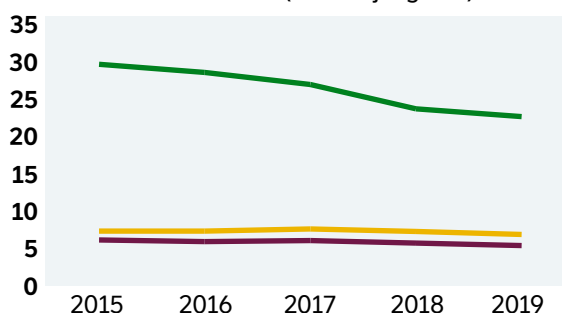
Kwetsbare en risicojongeren 2015-2019

De kwetsbare jongeren vormen in alle jaren de grootste groep (bijna 23.000 jongeren in 2019). Dit zijn jongeren die onderwijs volgen lager dan mbo 3/geen onderwijs volgen en geen werk hebben. Een positieve ontwikkeling is dat het aandeel kwetsbare jongeren tussen 2015-2019 daalde (van 24% van de totale populatie jongeren in 2015 naar 18% in 2019; zie Figuur 1¹⁷).

Risicojongeren volgens de brede definitie zijn jongeren die op twee of drie van bovengenoemde leefgebieden

risico lopen (5,5% van de totale populatie Rotterdamse jongeren in 2019). Risicojongeren volgens de scherpe definitie zijn jongeren die naast deze twee of drie risico's geen onderwijs volgen onderwijs lager dan mbo 3 volgen en niet werken (of max. 11 uur/week). In 2019 voldeed 4,3% van de Rotterdamse jongeren aan deze definitie. Het aantal risicojongeren bevindt zich sinds 2015 stabiel tussen de 6000 en 7000 jongeren, afhankelijk van de definitie. In alle groepen is het aandeel mannen relatief hoger dan vrouwen en aandeel jongeren 12 – 18 jaar groter dan het aandeel jongeren 18 – 27 jaar.

Figuur 1 Aantal kwetsbare- en risicojongeren Rotterdam 2015-2019 (x 1.000 jongeren)

3.2 Betrekken jongeren

In de Omnibusenquête worden Rotterdammers (16-85 jaar) jaarlijks bevroegd over hoe tevreden ze zijn met hun betrokkenheid bij de leefomgeving.

Betrekken jongeren tijdens COVID-19

In 2020 was 16% (N=527) van de respondenten tussen 16 en 27 jaar. Dit betrof echter maar 0,4% van de totale populatie Rotterdamse jongeren, onvoldoende om een representatieve afspiegeling van de Rotterdamse jongerenpopulatie te kunnen waarborgen. Dit betekent dat er momenteel geen betrouwbare informatie beschikbaar is over in hoeverre jongeren zich betrokken voelen bij de stad.

Het is een al langer bekend gemeentelijk probleem dat jongeren veel minder goed deelnemen aan steekproefonderzoek dan volwassenen¹⁸. Enerzijds doordat jongeren doorgaans minder gemotiveerd zijn om deel te nemen, anderzijds omdat zij lastiger te bereiken zijn. Het bereiken en betrekken van jongeren bij de ontwikkeling, uitvoering en verbetering van beleid is voor de gemeente Rotterdam dan ook steeds hoger op de agenda komen te staan.

Tussen juni '21 en december '23 financiert de Herstelaanpak de innovatie 'Jongerenpanel' van I&O Research. Dit beoogt een representatief en interactief jongerenpanel te zijn, waarbij een brede groep jongeren een stem krijgt bij de aanpak van diverse beleidsthema's. In de eindrapportage evaluatie Herstelaanpak kan naar verwachting gerapporteerd worden over de eerste peiling van het I&O jongerenpanel.

3.3 Participatie

Maatschappelijke participatie gaat over de mate waarin iemand deelneemt aan maatschappelijke, gestructureerde activiteiten en organisaties. Een indicator die hier iets over zegt is of jongeren aan vrijwilligerswerk doen en of zij mantelzorger zijn. Ook lidmaatschap van of deelname aan een sport(club) wordt als maatschappelijke participatie beschouwd.

Participatie tijdens COVID-19

De maatschappelijke participatie onder Rotterdamse jongeren kon tussen 2020 en 2021 nog niet worden vergeleken. Wel was het mogelijk om het eerste COVID-jaar (2020) te vergelijken met eerdere jaren.

Participatie 2016-2020

In 2020 deed 18% van de Rotterdamse 18- tot 26-jarigen aan vrijwilligerswerk. Dit is iets minder dan Nederlandse jongeren in totaal (21%), maar vergelijkbaar met de G4 (19%). Ten opzichte van 2016 (19%) is het aandeel Rotterdamse jongvolwassenen in 2020 dat aan vrijwilligerswerk doet stabiel gebleven¹⁹. Er is een licht dalende trend van het aandeel jongvolwassenen dat mantelzorger is (van 5% in 2012 naar 3% in 2020).

Tijdens de COVID-19 periode is het wekelijks sporten voor alle leeftijdsgroepen beperkt afgenomen (van 65% in 2019 naar 58% in 2020), maar voor jeugd (15-17 jaar) het meest (van 67% in 2019 naar 50% in 2020)²⁰.

In november 2020 is de sportdeelname voor alle groepen weer op het niveau van 2019, behalve bij de jeugd.

Van de 18- tot 26-jarigen geeft 42% aan minder te zijn gaan sporten door de COVID-19 crisis²¹; voor 34% is dit gelijk gebleven. Er is geen verandering waar te nemen tussen 2012 en 2020 in het aandeel Rotterdamse jongeren dat zegt minimaal wekelijks te sporten (66%). Wel is er een afname van 10% te zien van het aandeel jongeren dat aan de beweegrichtlijn voldoet tussen 2016 (66%) en 2020 (56%).

3.4 Zelfredzaamheid

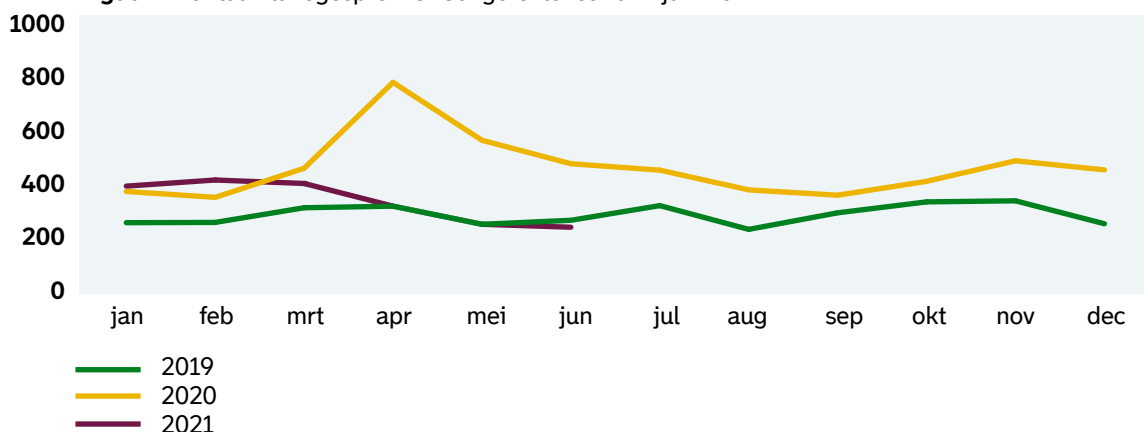
Het Jongerenloket ondersteunt Rotterdamse jongeren van 18 tot en met 26 jaar op het gebied van onderwijs, werk, onderdak, inkomen, zorg en geldproblemen. Bij de intake wordt de Zelfredzaamheidsmatrix (ZRM) afgenomen.

Zelfredzaamheid tijdens COVID-19

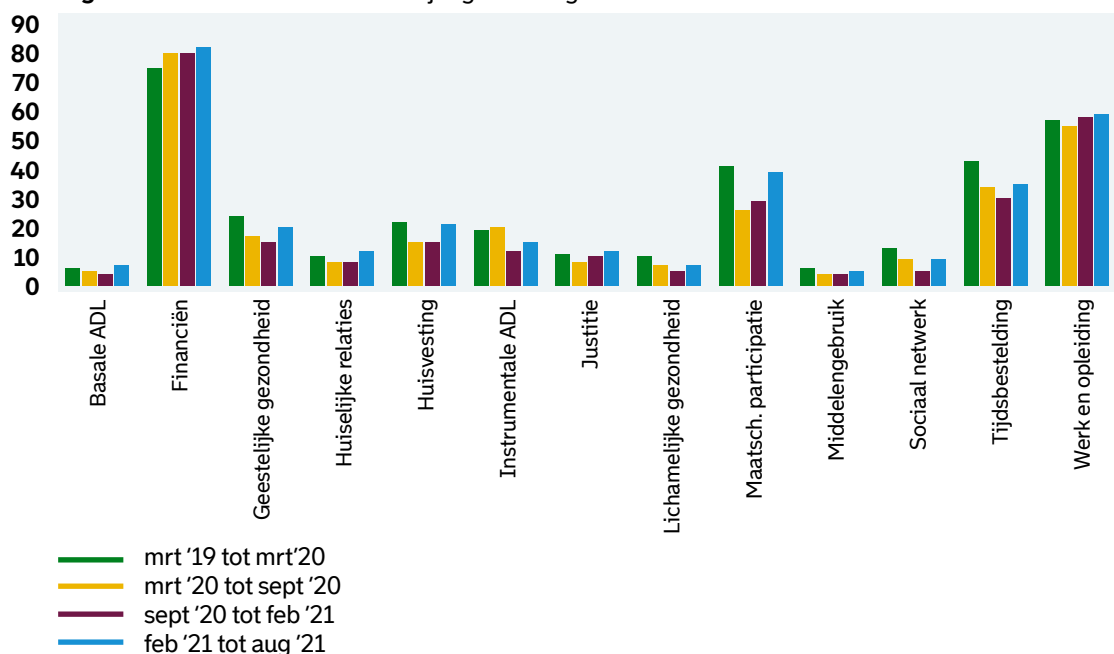
In 2019 waren er in totaal 3.331 intakegesprekken bij het Jongerenloket Rotterdam; gemiddeld 278 intakegesprekken per maand. In 2020 zijn er 64% meer intakegesprekken gehouden (totaal: 5.446/454 per maand) dan in 2019. In de eerste helft 2021 gaat het gemiddeld aantal intakegesprekken per maand (332) weer meer richting het niveau van 2019.

In Figuur 2²² is het aantal intakegesprekken weergegeven. Een duidelijke piek is te zien in april '20 (776 intakegesprekken), de maand waarin de eerste lockdown van kracht werd. Na april daalt het aantal intakegesprekken weer, met uitzondering van oktober-december '20 (begin tweede lockdown). Kortom, tijdens de lockdownperiodes hebben veel meer jongeren een beroep gedaan op het Jongerenloket dan normaal, waarschijnlijk vooral vanwege financiële problemen. Sinds april 2021 zit het aantal intakegesprekken weer op het niveau van 2019.

Figuur 2 Aantal intakegesprekken Jongerenloket 2019-juni 2021

Figuur3 Aandeel niet-zelfredzame jongeren Jongerenloket

Figuur 3 geeft de ontwikkeling van het aandeel niet-zelfredzame²³ jongeren bij het Jongerenloket tussen maart 2019 en augustus 2021 op de verschillende domeinen van de Zelfredzaamheidsmatrix (ZRM) weer. De meeste jongeren zijn niet zelfredzaam op het domein 'financiën' (75% tussen maart '19 en maart '20) en dit aandeel stijgt langzaam naarmate de COVID-19 crisis vordert (82% tussen februari '21 en augustus '21). Verder valt het op dat het aandeel niet-zelfredzame jongeren per leefgebied (met uitzondering van financiën) in de periode maart '20 tot februari '21 lager lag dan voor de COVID-19 crisis begon, maar sinds februari '21 weer toeneemt. Mogelijk heeft dit te maken met de uitstroom van de meest kansrijke jongeren.

3.5 Mentale gezondheid en veerkracht

Met de Gezondheidsmonitor brengt de GGD Rotterdam-Rijnmond door middel van vragenlijstonderzoek de gezondheid van de inwoners van alle regiogemeenten in kaart. Vragen over eenzaamheid, angst- en depressieve gevoelens, mate van controle over eigen leven en stress, geven een indicatie van de mentale gezondheid en veerkracht van Rotterdammers. De hieronder gerapporteerde cijfers zijn afkomstig uit de Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2020²⁴. Er is voor de tussenevaluatie Herstelaanpak een aparte selectie gemaakt voor de groep Rotterdamse jongvolwassenen 18-26 jaar. Cijfers uit de regio zijn hierbij buiten beschouwing gelaten. Deze Gezondheidsmonitor werd in het najaar van 2020 uitgevoerd. Nederland zat destijds in de tweede COVID-19 golf.

Mentale gezondheid tijdens COVID-19

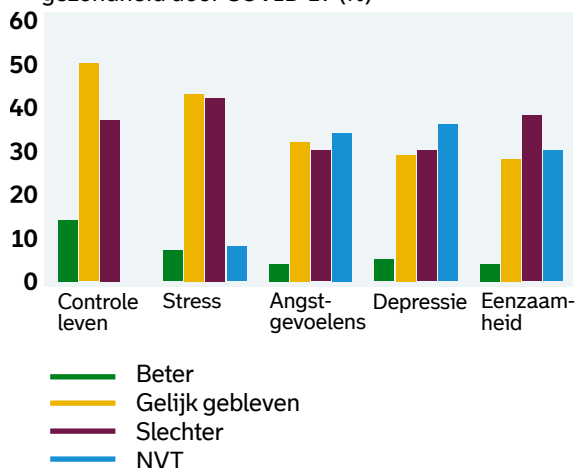
De mentale gezondheid van Rotterdamse jongeren kon tussen 2020 en 2021 nog niet worden vergeleken. Wel is in de Gezondheidsmonitor (najaar 2020) aan respondenten gevraagd of zij zelf vinden dat hun mentale gezondheid is veranderd n.a.v. de COVID-19 crisis.

Ongeveer drie tot vier op de tien Rotterdamse jongvolwassenen rapporteren een verslechtering van (aspecten van) hun mentale gezondheid door de COVID-19 crisis. Figuur 4 toont deze veranderingen in mentale gezondheid.

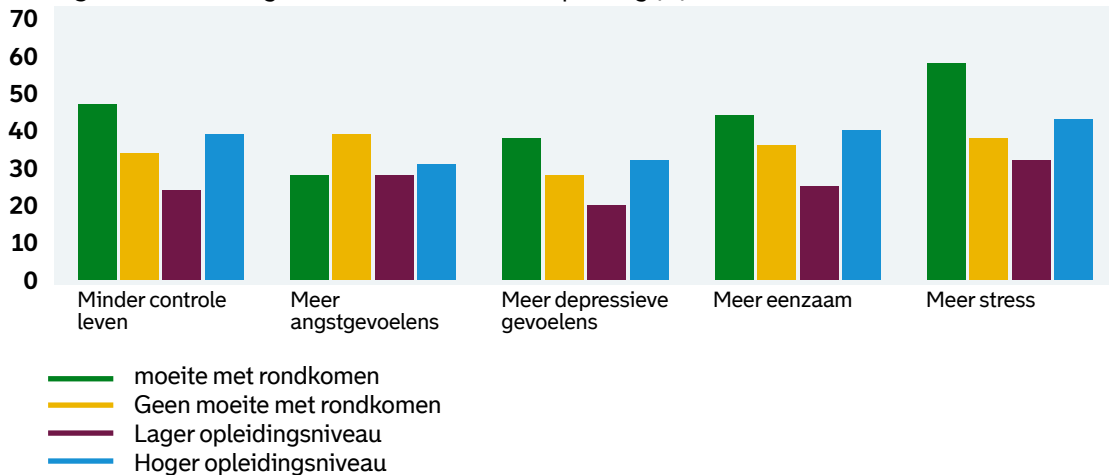
Controle leven

Ongeveer de helft van de jongvolwassenen merkt geen verschil in hun controle over het eigen leven. Voor 37%

Figuur4 Zelfgerapporteerde veranderingen mentale gezondheid door COVID-19 (%)

Figuur5 Veranderingen COVID naar financiën/opleiding (%)

geldt dat zij door de COVID-19 crisis minder controle ervaren. Dit is meer dan Nederlandse jongvolwassenen (30%) en iets minder dan jongvolwassenen in de G4 (41%).

Stress

42% van de Rotterdamse jongvolwassenen zegt meer stress te ervaren door de COVID-19 crisis. Voor 43% bleef het gelijk en 7% ervaart minder stress. Voor 8% is stress (al dan niet door COVID-19) niet van toepassing. Het aandeel dat zegt meer stress te ervaren door COVID-19 is groter dan het aandeel Nederlandse jongvolwassenen (32%) en vergelijkbaar met het aandeel jongvolwassenen in de G4 (44%).

In totaal zegt 32% van de Rotterdamse jongvolwassenen in de afgelopen 4 weken (heel) veel stress te hebben ervaren. Dit vergelijkbaar met de jongvolwassenen in de G4 (35%) en iets meer dan de jongvolwassenen in Nederland (28%). De Rotterdamse jongvolwassenen ervaren vooral stress op het gebied van hun studie, werk en social media.

Angst

30% van de Rotterdamse jongvolwassenen zegt meer angstgevoelens te ervaren door de COVID-19 crisis. Voor 32% bleef het gelijk en 4% van de jongvolwassenen ervaart minder angst. Voor het grootste deel van de jongvolwassenen zijn angstgevoelens niet van toepassing (34%). Het aandeel dat meer angstgevoelens ervaart door de crisis is groter dan het aandeel Nederlandse jongvolwassenen (21%) en vergelijkbaar met het aandeel jongvolwassenen in de G4 (33%).

Depressie

30% van de Rotterdamse jongvolwassenen zegt meer depressieve klachten te ervaren. Voor 29% bleef

het gelijk en 5% van de jongvolwassenen ervaart minder klachten. Voor het grootste deel van de jongvolwassenen zijn depressieve klachten niet van toepassing (36%). Het aandeel dat meer depressieve klachten ervaart is groter dan het aandeel Nederlandse jongvolwassenen (23%) en vergelijkbaar met het aandeel jongvolwassenen in de G4 (32%).

Eenzaamheid

38% van de Rotterdamse jongvolwassenen voelt zich door de COVID-19 crisis eenzamer dan voor de crisis. 28% voelt zich even eenzaam en 4% voelt zich minder eenzaam. Voor 30% is eenzaamheid niet van toepassing. Het aandeel dat zich eenzamer voelt door de crisis is iets groter dan het aandeel Nederlandse jongvolwassenen (34%) en iets kleiner dan het aandeel jongvolwassenen in de G4 (41%).

In het algemeen zegt 13% van de Rotterdamse jongvolwassenen zich zeer ernstig eenzaam te voelen. Dit is hetzelfde aandeel als de jongvolwassenen in de G4 en een iets groter aandeel dan de jongvolwassenen in Nederland (10%).

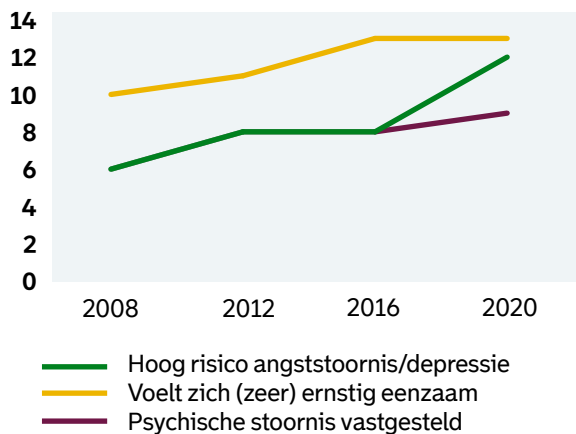
Kenmerken jongeren mentale gezondheidsproblemen

Uit een recente studie van het CPB blijkt dat financiële problemen negatief samenhangen met de mentale gezondheid van mensen. GGZ-kosten stijgen wanneer mensen in de Regeling Wanbetalers terecht komen²⁵. Ook de groep Rotterdamse jongvolwassenen met minder financiële zekerheid zegt meer negatieve veranderingen in de mentale gezondheid te ervaren ten gevolge van de COVID-19 crisis dan de jongvolwassenen met meer financiële zekerheid. Aan de andere kant blijkt dat jongvolwassenen met een lagere opleiding²⁶ minder negatieve gevolgen ervaren van de crisis dan jongeren met hogere opleiding²⁷ (Figuur 5).

Mentale gezondheid 2008-2020

Figuur 6 toont de ontwikkeling van mentale gezondheidsproblemen bij Rotterdamse jongvolwassenen op een drietal indicatoren tussen 2008 en 2020. De meest opvallende ontwikkeling is dat het aandeel jongvolwassenen met een risico op een angststoornis of een depressie tussen 2008 (6%) en 2020 (12%) verdubbeld is. Tussen 2016 en 2020 is de grootste toename (+4%) te zien. Het aandeel Rotterdamse jongeren bij wie minimaal één psychische stoornis door een arts is vastgesteld is tussen 2016 (8%) en 2020 (9%) redelijk stabiel gebleven. Het percentage Rotterdamse jongvolwassenen dat zich zeer ernstig eenzaam voelt is gestegen ten opzichte van 2008 (10%), maar gelijk gebleven ten opzichte van 2016.

Figuur 6 Ontwikkeling mentale gezondheidsproblemen (% Rotterdamse jongeren)

3.6 Schulden

Vanaf het begin van de COVID-19 crisis werd verwacht dat (vooral) jongeren financieel hard geraakt zouden worden vanwege het wegvallen van (bij)banen,

opschorting van tijdelijke contracten en een vertraagde of moeizame instroom op de arbeidsmarkt. Het jaarlijks aantal oriëntatiegesprekken met 18- tot 26-jarigen dat bij de Kredietbank Rotterdam (KBR) wordt gevoerd en het aandeel jongeren dat zelf aangeeft moeite te hebben met rondkomen, zijn indicatoren voor de toe- of afname van de schuldenproblematiek onder Rotterdamse jongeren.

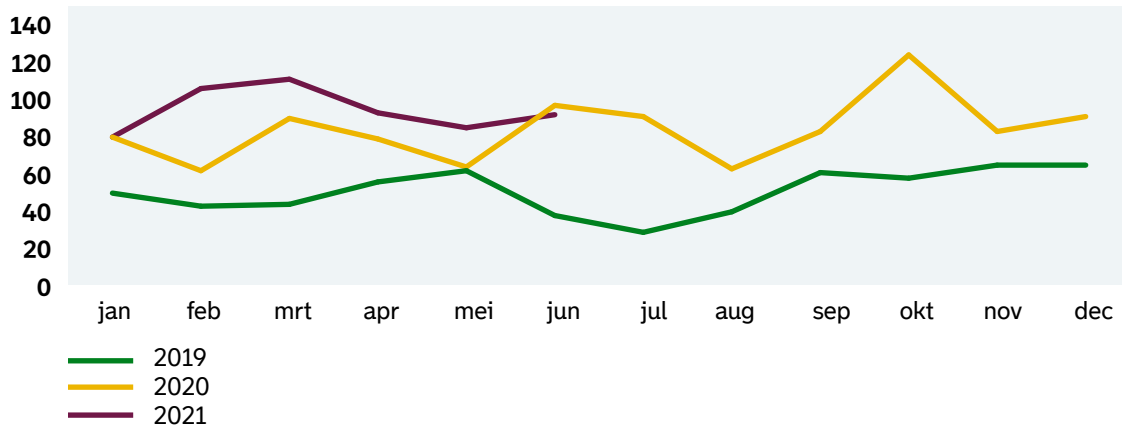
Schulden tijdens COVID-19

In 2019 werden er in totaal 610 oriëntatiegesprekken bij het KBR gevoerd; gemiddeld 51 per maand (Figuur 7)²⁸. In 2020 vonden 64% meer gesprekken plaats (1006 totaal; gemiddeld 84 per maand). In 2021 zet de toename van 2020 vooralsnog door. Tot juli 2021 vonden 567 gesprekken plaats; gemiddeld 95 per maand. Kortom, Rotterdamse jongeren lijken vaker te worstelen met schuldenproblematiek als gevolg van de COVID-19 crisis.

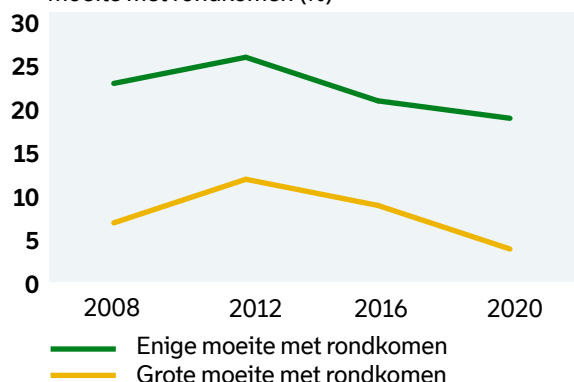
Moeite met rondkomen 2008-2020

Eind 2020 bleek dat 22% van de Rotterdamse jongvolwassenen (18-26 jaar) zelf aangaf de afgelopen 24 maanden (enige of veel) moeite te hebben met rondkomen. Dit is een stuk meer dan de Nederlandse jongvolwassenen (13%), maar vergelijkbaar met de G4 (24%)²⁹. Tussen 2008 en 2020 is het aandeel Rotterdamse jongvolwassenen dat aangeeft moeite te hebben met rondkomen jaarlijks gedaald en deze trend heeft zich ook tijdens COVID-19 crisis voortgezet. In 2020 geeft bijna een vijfde (19%) van de jongeren aan 'enige moeite te hebben met rondkomen'. Het aandeel dat aangeeft 'grote moeite met rondkomen' te hebben is gedaald naar 4%, het laagste niveau in de afgelopen twaalf jaar (Figuur 8).

Figuur 7 Aantal oriëntatiegesprekken KBR 2019-juni 2021

Figuur 8 Ontwikkeling jongvolwassenen moeite met rondkomen (%)

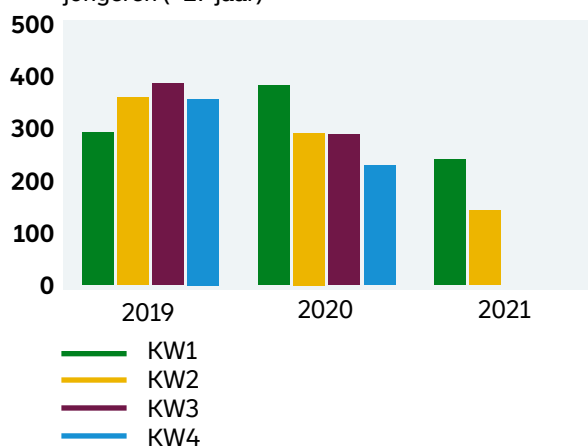
3.7 Wonen en dakloosheid

De afgelopen jaren waarschuwen nationale denktanks voor de onzekerheid waar jongeren mee te maken krijgen ten gevolge van de crisis op de woningmarkt. Op dit moment zijn er beperkt gegevens voorhanden om een inschatting te maken van het effect van de COVID-19 crisis op de woonmogelijkheden voor jongeren. Wel is er informatie beschikbaar over het aantal meldingen van bankslapers bij Rotterdamse loketten³⁰ en is er zicht op de ontwikkeling van de tevredenheid van Rotterdamse jongeren met hun woning en woonomgeving tot en met 2020.

Dakloosheid tijdens COVID-19

De term 'bankslapers' wordt gebruikt voor licht kwetsbare mensen die geen eigen onderdak hebben, maar dit wel graag zouden willen. Ze verplaatsen zich vaak letterlijk van bank naar bank in hun eigen netwerk. Ze hebben uiteenlopende problematiek maar zijn zelfredzaam genoeg om geen aanspraak te maken op de maatschappelijke opvang. Figuur 9 toont het aantal

Figuur 9 Ontwikkeling aantal bankslapers jongeren (<27 jaar)

bankslapers dat zich per kwartaal meldde bij een Rotterdamse loket in de periode 2019-tweede kwartaal 2021. In 2020 waren er 25% minder meldingen per maand (279) dan in 2019 (348)³¹. Deze afname lijkt door te zetten in 2021 (gemiddeld 192 meldingen per kwartaal).

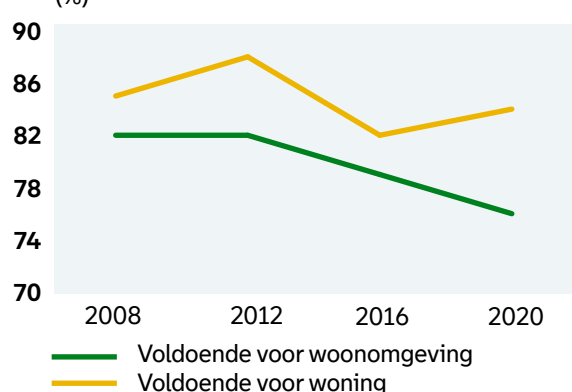
Wonen 2008-2020

In 2020 bleek dat 76% van de Rotterdamse jongvolwassenen (18-26 jaar) een voldoende gaf voor de woonomgeving (t.o.v. 80% van de jongvolwassenen in de G4) en dat 82% een voldoende gaf voor de woning³² (t.o.v. 85% van de jongvolwassenen in de G4). Hierbij valt op dat hoogopgeleiden vaker (86%) tevreden zijn met hun woning dan laagopgeleiden (74%) en dat jongeren die geen moeite hebben met rondkomen tevredener zijn (88%) dan jongeren die wel moeite hebben met rondkomen (72%). Het aandeel Rotterdamse jongvolwassenen dat een voldoende geeft voor de woonomgeving daalt sinds 2008. Het aandeel dat een voldoende geeft voor de woning neemt sinds 2016 weer licht toe (Figuur 10).

3.8 Veiligheid

Tijdens de COVID-19 crisis was er regelmatig media-aandacht voor jongeren die, waarschijnlijk als gevolg van verveling door schoolsluiting en minimaal sociaal contact, overlast veroorzaakten. Ook maakte men zich tijdens de lockdowns zorgen over een mogelijke toename van huiselijk geweld. In deze paragraaf gaan we eerst in op veranderingen die kunnen duiden op een toename in onveilige situaties door jongeren tijdens de COVID-19 periode. Daarna op ontwikkelingen tot 2020 kunnen duiden op een toename onveilige situaties voor jongeren.

Figuur 10 Ontwikkeling tevredenheid woonsituatie (%)

Onveilig door jongeren tijdens COVID-19

In 2020 is een stijging van het aantal unieke verdachten te zien (Figuur 11³³). In totaal werden 5.574 verdachten geregistreerd (gemiddeld 465 per maand³⁴). Deze stijging zet door in de eerste helft van 2021. Er werden tot 1 augustus 3943 unieke verdachten geregistreerd (gemiddeld 563 per maand).

De verdachten zijn vooral afkomstig uit Feijenoord (N= 685), Charlois (N=657) en Delfshaven (N=643), zie Figuur 12³⁵.

De stijging van het aantal unieke verdachten in 2020-eerste helft 2021 is waarschijnlijk voornamelijk toe te schrijven aan het feit dat jongeren meer overlast veroorzaakten tijdens de COVID-19 periode. In 2020 blijkt het aantal incidenten overlast waar Rotterdamse jongeren bij betrokken waren met 72% toegenomen te zijn ten opzichte van 2019³⁶. Ook uit de ontwikkeling van het aantal HALT-verwijzingen tussen 2019 en 2020 blijkt dat het totaal aantal verwijzingen is afgenomen (-27%), maar dat het aantal verwijzingen voor vernieling (+180%) en verstoren openbare orde (+34%) is toegenomen (Figuur 13³⁷).

Figuur 14³⁸ toont het aantal overlast-incidenten door Rotterdamse jongeren per maand tussen 2019 en juni 2021. Aan het begin van de COVID-19 crisis vond een grote stijging plaats; later in 2020 daalde het maandelijks aantal incidenten wel, maar het bleef structureel hoger dan voor de crisis. Ook in 2021 blijven er meer incidenten plaatsvinden dan in 2019.

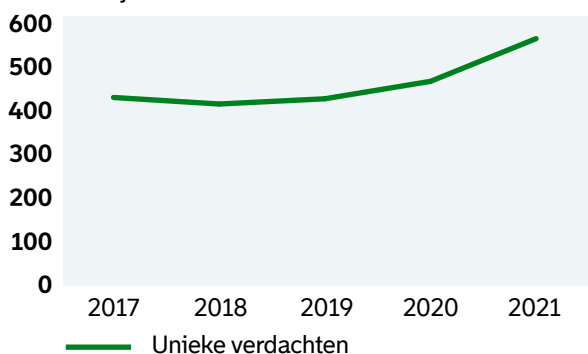
Er was recent media-aandacht voor de CBS-bevindingen dat de jeugdcriminaliteit in Nederland sinds jaar en dag daalt, terwijl het aandeel ernstige delicten stijgt³⁹. Deze toename werd echter zowel in 2019 als 2020 waargenomen en het is niet duidelijk of de crisis dit versterkt heeft. In Rotterdam is het zo dat de jongeren aantoonbaar meer overlast zijn gaan veroorzaken in 2020, maar dat het aantal High Impact Crimes (HIC)⁴⁰ niet toenam tijdens de afgelopen anderhalf jaar (zie Figuur 15⁴¹). HIC is een verzamelnaam voor impactvolle delicten als woninginbraak, overvallen, straatroof en geweldsmisdrijven.

Opvallend is dat de dalende trend van woninginbraken (2016-2019) in 2020 tot staan werd gebracht, ondanks de maatregelen die de lockdowns met zich meebrachten (avondklok en het feit dat veel mensen thuisbleven). In 2021 lijkt het aantal woninginbraken (tot nu toe) weer sterk minder te worden, evenals straatroof. Het aantal persoonsgerichte aanpakken jeugd stijgt licht tussen 2019 en 2020 (346, 2019; 356, 2020; +3%)⁴².

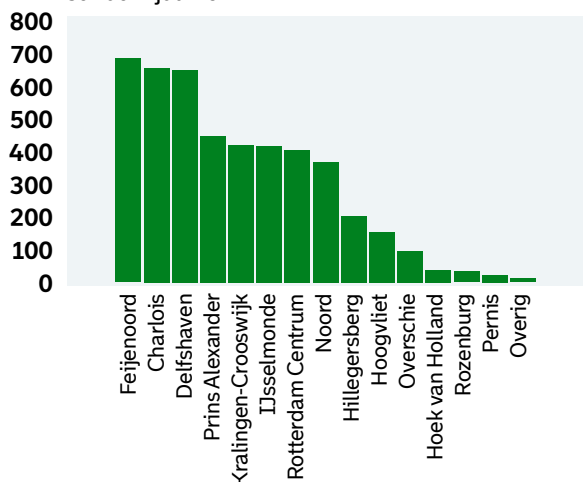
Onveilig voor jongeren 2015-2020

Het aantal unieke verdachten⁴³ onder Rotterdamse jongeren 16-27 jaar lag tussen 2017 en 2019 redelijk stabiel rond 5.000 jongeren. Dat betekent dat ongeveer 1 op de 25 Rotterdamse jongeren jaarlijks minstens eenmaal wordt verdacht van een strafbaar feit. Gemiddeld komt dit uit op 422 unieke verdachten per maand.

Figuur 11 Unieke verdachten (gem. per maand) 2017-juli 2021

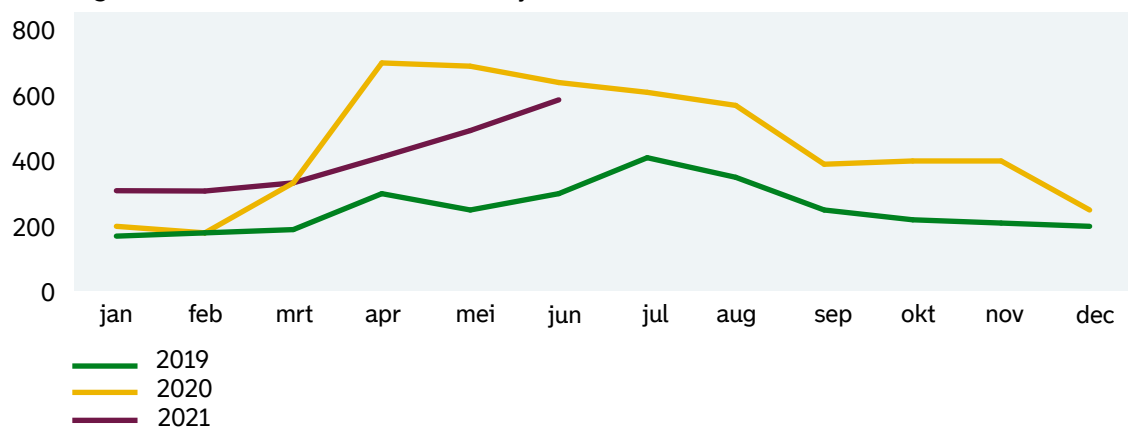
Figuur 12 Woongebied verdachten Januari-juli 2021

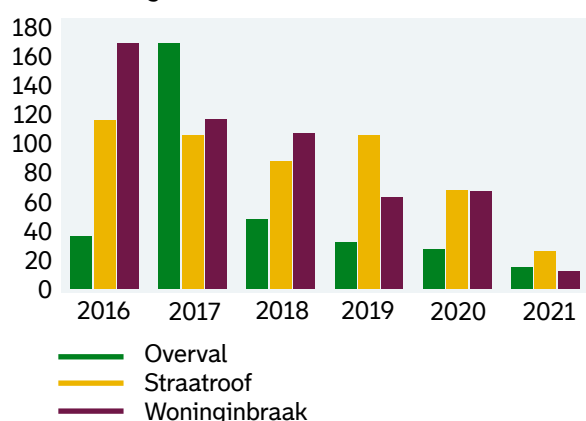
Figuur 13 Ontwikkeling HALT-verwijzingen Rotterdamse jongeren 2018-2020

Verwijzingen - bureau Halt	2018	2019	2020	Ontwikkeling 2019-2020	
				Absoluut	Relatief
Totaal aantal verwijzingen	585	583	425	-158	-27%
Baldadigheid	17	49	34	-15	-31%
Baldadigheid	17	49	34		
Openbare orde	49	32	43	+11	34%
Alcohol	0	0	3		
APV-feiten	0	0	19		
Drugs	0	0	3		
Openbare dronkenschap	0	0	4		
Openbare orde	49	32	0		
Verboden toegang	0	0	14		
Schoolverzuim	178	163	58	-105	-64%
Leerplicht	178	163	58		
Vermogensdelicten	227	201	138	-63	-31%
Diefstal	0	0	102		
Heling	0	0	19		
Oplichting	0	0	3		
Verduistering	0	0	8		
Verkeer	0	1	6		
Vermogensdelicten	227	200	0		
Vernieling	15	10	28	+18	180%
Openlijke geweldpleging goederen	0	0	13		
Vernieling	15	10	15		
Vuurwerkovertreden	45	29	34	+5	17%
Vuurwerkdelict	45	29	34		
Overig	54	99	90	-9	-9%
Bedreiging	0	0	5		
Belediging	0	0	9		
Mishandeling	0	0	17		
Overig	54	99	57		
Sexting	0	0	2		

Figuur 14 Aantal overlastincidenten 2019-juni 2021

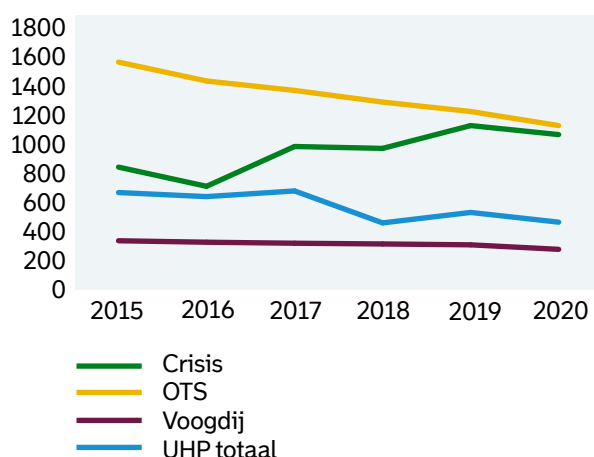
Figuur 15 Aantal High Impact Crimes
2016-augustus 2021

Acht procent van de Rotterdamse jongvolwassenen (18-26 jaar) is ooit slachtoffer geweest van huiselijk geweld⁴⁴; 1,4% heeft dit in 2020 meegemaakt. De afgelopen twaalf jaar is er een lichte afname in meegemaakt huiselijk geweld onder jongvolwassenen (2008: 11%, 2012 & 2016: 9%).

Tussen 2015 en 2020 is er een constante afname van het aantal Rotterdamse jongeren met een jeugdbeschermingsmaatregel (Ondertoezichtstelling (OTS), Voogdij en Uithuisplaatsing (UHP). Het aantal crisisinterventies neemt sinds 2017 toe. Deze tendens lijkt in 2020 tot staan gebracht (Figuur 16⁴⁵). Waarschijnlijk is dit een direct gevolg van de COVID-19 crisis omdat er minder professioneel zicht was op kinderen (scholen gesloten, minder zorg achter de voordeur).

Figuur 16 Jeugdbeschermingsmaatregelen
Rotterdam 2015-2020

3.9 Onderwijs

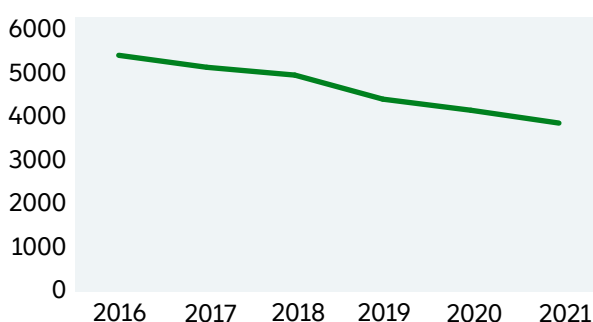
In 2020 was er veel aandacht voor studenten die tijdens de crisis kampten met stressproblemen. Bijna een kwart van de mbo-studenten gaf aan een studieachterstand opgelopen te hebben. Veel van hen maakten zich zorgen over een gebrek aan stages en leerbanen⁴⁶. Het aantal voortijdig schoolverlaters (VSV'ers) geeft aan hoeveel jongeren school verlaten zonder startkwalificatie⁴⁷. Over studieachterstanden en een gebrek aan stages en leerbanen zijn voor de periode 2020-2021 geen cijfers beschikbaar.

Voortijdig schoolverlaters tijdens COVID-19

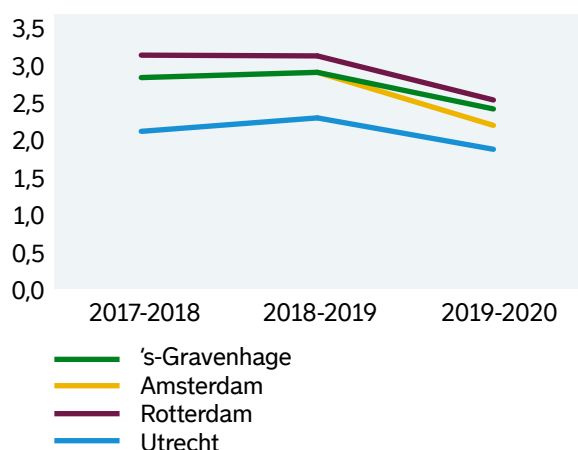
Vooralsnog lijken de studieachterstanden zich niet te vertalen in een toename van het aantal Rotterdamse VSV'ers. Het totaal aantal niet-schoolgaande jongeren (12-22 jaar) zonder startkwalificatie neemt sinds 2016 (N=5370) gestaag af (Figuur 17⁴⁸). Ook tijdens de COVID-19 periode waren er minder VSV'ers dan in de jaren daarvoor (2020: 4109; 2021: 3815). Deze bevinding komt overeen met landelijke trends. Na een lichte daling in 2019 is de gediplomeerde uitstroom in 2020 op het MBO gestegen en daalt het aantal VSV'ers met 4,6%⁴⁹.

Als we daarnaast het aandeel nieuwe VSV'ers van het totaal aantal leerlingen per schooljaar bekijken en vergelijken met de G4, blijkt dat het aandeel in Rotterdam in het schooljaar 2019-2020 licht daalt maar nog steeds het grootst blijft ten opzichte van de andere steden (Figuur 18⁵⁰).

Figuur 17 Niet schoolgaande Rotterdamse jongeren
2016-2021

Figuur 18 Aandeel nieuwe VSV'ers per schooljaar 2017-2020

3.10 Werk en Inkomen

Tijdens de COVID-19 crisis verloren veel jongeren hun (bij)baan en de verwachting was dat ze hierdoor vaker een beroep op zowel de WW-uitkering als op de bijstandsuitkering (Participatiewet) zouden doen.

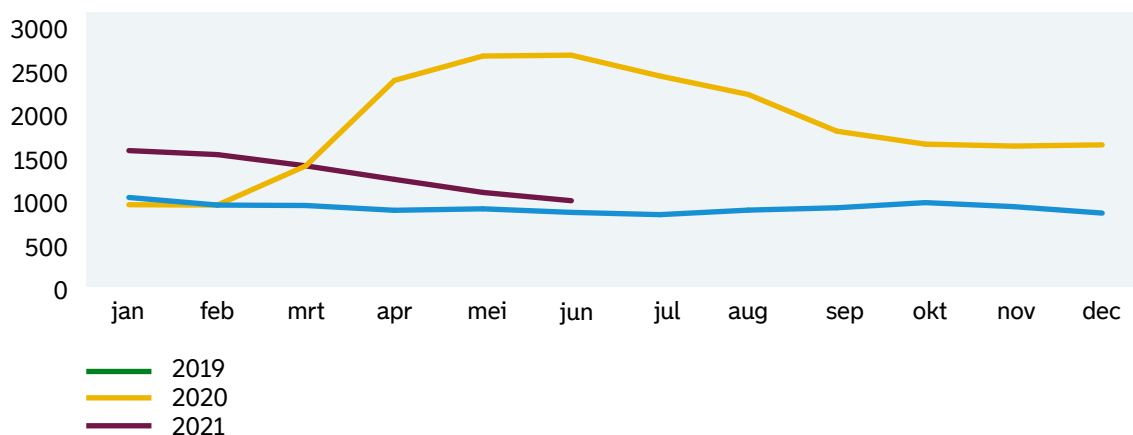
Werk en inkomen tijdens COVID-19

In 2020 deden Rotterdamse jongeren twee keer zo vaak (gemiddeld 1.890 lopende uitkeringen per maand) dan in 2019 (gemiddeld 950 lopende uitkeringen) een beroep op een WW-uitkering. In figuur 19⁵¹ is te zien dat dit aantal sinds september 2020 weer daalt en in juni 2021 bijna weer op het oude niveau zit.

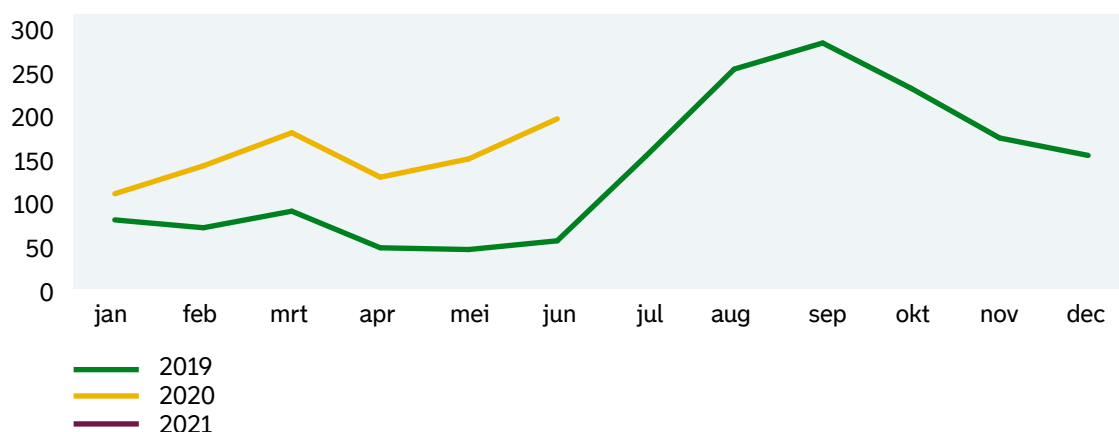
De belangrijkste redenen voor instroom jongeren in een uitkering levensonderhoud (Participatiewet: bijstandsuitkering) waren zowel in 2020 (28%) als in 2021 (21%) het wegvallen van werk, de beëindiging Wet Studiefinanciering (2020: 22%; 2021: 21%) en wegvallen ander inkomen (2020: 8%, 2021: 12%). In 2021 wordt, in vergelijking met 2020, dus iets vaker een beroep op deze uitkering gedaan omdat ander inkomen wegvalt en iets minder vaak omdat werk wegvalt.

De uitstroom van jongeren uit de uitkering levensonderhoud neemt sinds juli 2020 fors toe (Figuur 20⁵²). In mei en juli 2021 (na beëindiging tweede lockdown) oversteeg de uitstroom de instroom (evenals in augustus-september 2020, beëindiging eerste lockdown).

Figuur 19 Lopende WW-uitkeringen tot 27 jaar 2019-juni 2021

Figuur 20 Uitstroom uitkeringen levensonderhoud t/m 26 jaar, 2020-juli 2021

In 2021 is zowel de verhouding mannen/vrouwen (54-46%) als de gemiddelde leeftijd (23 jaar) van de jongeren met een lopende uitkering vergelijkbaar met de aantallen in 2020. Het aandeel alleenstaanden is licht gedaald van 77% in 2020 naar 74% in 2021.

Het aandeel jongeren met ontheffing van de arbeidsplicht die een uitkering levensonderhoud ontvangt was na jaren gestage toename gedaald tot 7% in 2020. Inmiddels is dit percentage vanaf januari 2021 (7,6%) weer flink aan het stijgen tot augustus 2021 (9,9%). Aangezien de ontheffing van de arbeidsplicht iets zegt over de mate waarin jongeren belemmerd worden in hun vermogen tot arbeidsdeelname, kan dit betekenen dat momenteel relatief veel kansrijke jongeren uitstromen en dat de jongeren met ernstige belemmeringen in de uitkering blijven. Dit komt overeen met de eerdere constatering dat het aandeel niet-zelfredzame jongeren bij het Jongerenloket in 2021 weer stijgt (zie paragraaf 3.4).

3.11 Conclusie ontwikkeling Rotterdamse jongeren

De Rotterdamse jongeren hebben tijdens de COVID-19 crisis - en dan met name tijdens de twee lockdowns - een groter beroep gedaan op de Rotterdamse voorzieningen dan in voorgaande jaren. Zij klopten veel vaker (+64%) dan in 2019 aan bij het Jongerenloket, ontvingen twee keer zo vaak een WW-uitkering en vroegen vaker om hulp bij schulden (+65%) aan het KBR. Het is een positieve ontwikkeling dat de aanvragen bij deze voorzieningen tijdens de eerste helft van 2021 weer dalen richting de aantallen van voor de COVID-19 crisis.

Er zijn echter ook signalen dat de kwetsbare jongeren langer gebruik blijven maken van de dienstverlening dan de relatief kansrijke jongeren. Tijdens de COVID-crisis heeft de overheid als een tijdelijk vangnet voor de laatstgenoemde groep gediend, die inmiddels waarschijnlijk weer de weg weet te vinden op de arbeidsmarkt of in het onderwijs. Voor de Herstelaanpak blijft het daarom van belang de meest kwetsbare doelgroep(en) te monitoren en bedienen. Dit gaat om financieel kwetsbare jongeren, die ook problemen op andere leefgebieden ervaren.

Het is (positief) opvallend dat het aandeel Rotterdamse jongvolwassenen dat moeite heeft met rondkomen op het laagste niveau zit in de afgelopen twaalf jaar. Mogelijk heeft dit te maken met de

(tijdelijke) vergemakkelijking van de toegang tot inkomensvoorzieningen in de Participatiewet. Het is van belang deze trend nauwgezet te blijven volgen nu deze regelingen weer langzaamaan worden afgebouwd.

De COVID-19 crisis zorgde niet alleen voor financiële uitdagingen. Ongeveer drie tot vier op de tien Rotterdamse jongeren rapporteren een verslechtering van hun mentale gezondheid door de COVID-19 crisis op het gebied van ervaren angst- en depressieklachten, eenzaamheid, verlies van controle over het eigen leven en stress. Voor ongeveer hetzelfde aandeel jongeren zijn deze klachten tijdens de crisis onveranderd gebleven. Ook is het aandeel jongeren met een hoog risico op een angststoornis of depressie is van 2016 naar 2020 sneller gestegen dan in de jaren daarvoor.

Deze zelf gerapporteerde verslechtering bij Rotterdamse jongeren komt overeen met het landelijke beeld dat in recent gepubliceerd onderzoek van het CBS⁵³ wordt geschetst. Het niveau van psychische ongezondheid van Nederlanders ligt in de eerste twee kwartalen van 2021 op het hoogste niveau sinds 2001. Hierbij valt op dat jongvolwassenen, van alle leeftijdsgroepen, het hoogste percentage gevoelens van somberheid, zenuwachtigheid en 'in de put zitten' rapporteren.

Naast de (waarschijnlijk) aan COVID-19 gerelateerde toename van mentale gezondheidsklachten, is er over de jaren heen ook een stijgende trend waar te nemen van mentale gezondheidsproblemen bij Rotterdamse jongeren. De urgentie om te blijven inzetten op mentale weerbaarheid, zowel vanuit de Herstelaanpak als vanuit algemeen beleid, is dus onverminderd.

Het is volgens verwachting dat de 'traditioneel' kwetsbare jongeren, zoals degenen met problematische thuis- of financiële situatie, meer achteruitgang ervaren door de COVID-19 crisis dan de jongeren in een meer kansrijke positie. Aan de andere kant is het opvallend dat de theoretisch opgeleide jongeren meer stress en controleverlies rapporteren dan de praktisch opgeleide jongeren. Dit pleit voor maatwerk binnen de Herstelaanpak. Innovaties die zich specialiseren in de verschillende uitdagingen waar deze groepen tegenaan lopen.

Het is zorgelijk, maar waarschijnlijk een direct gevolg van de sociale beperkingen van de COVID-19 crisis, dat de overlast veroorzaakt door de Rotterdamse

jeugd fors is toegenomen. Vooral de stijging van het aantal HALT-verwijzingen voor vernieling (+180%) in 2020 is ongekend. Ook in 2021 blijven er tot nu toe meer overlastincidenten plaatsvinden dan in 2019. Het percentage jongeren dat wekelijks sport ligt tijdens de crisis lager dan in eerdere jaren. Waarschijnlijk geldt dit ook voor hun cultuurparticipatie en recreatie. In de tweede helft van 2021 blijft het voor de Herstelaanpak dan ook van belang om jongeren creatieve alternatieven te bieden voor participatie en ontmoeting.

Tot slot, een mooie uitkomst zou zijn dat de Herstelaanpak niet alleen Rotterdamse jongeren weet te bereiken met de innovaties, maar dat zij ook jongeren vragen naar hun ervaringen en behoeften. Een belangrijke ontbrekende indicator in de huidige analyse van de ontwikkeling onder Rotterdamse jongeren is immers de stem van de jongeren zelf. Hoe kijken zij tegen de afgelopen anderhalf jaar aan? Welke kansen en uitdagingen zien zij voor hun eigen 'herstel' en toekomst?

16 Op een anonieme manier.

17 CBS, SBB, bewerking afdeling Onderzoek en Business Intelligence (OBI) gemeente Rotterdam.

18 Verwey-Jonker Instituut (2016). De staat van jeugdparticipatie in Nederland.

19 Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2020, GGD'en, CBS en RIVM.

20 Gemeente Rotterdam–NOC*NSF–Ipsos (2021). Sportdeelname in tijde van Corona.

21 Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2020, GGD'en, CBS en RIVM.

22 Bron: RMW (re-integratie module werk).

23 Percentage niet zelfredzame jongeren (score 1 of 2) per leefgebied van ZRM, gepercenteerd op aantal jongeren waarvan ZRM is ingevuld.

24 Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2020, GGD'en, CBS en RIVM.

25 CPB (2021). When financials get tough, life gets rough? Problematic debts and ill health.

26 Geen opleiding t/m Mavo.

27 MBO t/m WO.

28 Bron: Allegro

29 Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2020, GGD'en, CBS en RIVM.

30 Herindicaties en mutaties, dus er kunnen dubbelingen inzitten op persoonsniveau.

31 Bron: Gidso

32 Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2020, GGD'en, CBS en RIVM.

33 Politiegegevens: JVK en BVH.

34 In de periode 2017 – 2019 was dit gemiddeld 422 per maand.

35 Politiegegevens: JVK en BVH.

36 I&O Research (2020). Gezamenlijk Veiligheidsbeeld regio Rotterdam 2020.

37 I&O Research (2020). Gezamenlijk Veiligheidsbeeld regio Rotterdam 2020.

38 Politiegegevens.

39 <https://nos.nl/artikel/2382959-cbs-jeugdcriminaliteit-neemt-af-maar-laatste-jaren-stijging-ernstige-delicten>

40 Waarbij ten minste één jongere (16 t/m 27) woonachtig in de gemeente Rotterdam betrokken was. Aan een HIC delict kunnen meerdere verdachten zijn gekoppeld.

41 Politiegegevens: JVK en BVH.

42 I&O Research (2020). Gezamenlijk Veiligheidsbeeld regio Rotterdam 2020.

43 Verdachten die in één jaar meerdere delicten plegen, worden één keer meegeteld in het aantal verdachten per jaar.

44 Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2020, GGD'en, CBS en RIVM.

45 Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond.

46 MBO Raad (26-10-2020) <https://www.mboraad.nl/nieuws/corona-update-mbo-raad-waar-schuwt-de-scholen-lopen-vast>.

47 Minimaal MBO2, Havo-VWO diploma.

48 DUO, bewerking OBI.

49 Inspectie van het onderwijs (2021). De staat van het onderwijs.

50 <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/onderwijs-algemeen/leerlingen-en-studenten/prestaties-voortijdig-schoolverlaten/vsv-in-de-gemeenten>

51 UWV, <https://www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie/dashboards/ww>

52 Socrates.

53 <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/35/mentale-gezondheid-in-eerste-helft-2021-op-dieptepunt>

4 De innovaties van de Rotterdamse Herstelaanpak

Werkwijze

Om zicht te krijgen op de uitvoering en tussentijdse opbrengsten van de Rotterdamse Herstelaanpak hebben de projectleiders van de op dat moment goedgekeurde innovaties in de zomer van 2021 een inventarisatievragenlijst ingevuld. In dit hoofdstuk staat beschreven welke informatie deze inventarisatie heeft opgeleverd.

Het hoofdstuk start met een overzicht van het aantal innovaties en jongeren dat betrokken is bij de Herstelaanpak en geeft de belangrijkste tussentijdse bereikcijfers weer. In paragraaf 4.2 volgt een toelichting op de achtergrondkenmerken van de innovaties. Informatie over de doelgroepen is te vinden in paragraaf 4.3 en het bereik van de innovaties wordt in detail verder besproken in paragraaf 4.4. De verwachte succesfactoren en de mate van methodisch werken staan beschreven in paragraaf 4.5. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie. In bijlage 1 is de verdeling van de innovaties over de (sub)pijlers van de Herstelaanpak te vinden.

4.1 Aantal innovaties en jongeren

Op 1 augustus 2021 bestond de Herstelaanpak uit 42 innovaties⁵⁴, waarvan de meerderheid (74%, N=31) op 1 augustus actief is en 18% nog zal starten (N=8). Een klein deel (7%, N=3) is afgerond met een mogelijk uitzicht op vervolg. In totaal waren 28 organisaties bezig (geweest) met een of meerdere innovaties. De meeste van hen voeren één of twee innovaties uit. Vier organisaties zijn verantwoordelijk voor meer dan twee innovaties. WMO Radar (6 innovaties, 14%), Avant Sanare (4 innovaties, 10%), Indigo Rijnmond (3 innovaties, 7%) en de gemeente Rotterdam (3 innovaties, 7%).

De contactpersonen van de innovaties zijn gevraagd om het actuele bereik en het verwachte bereik van jongeren door te geven. Op basis van het verwachte bereik schatten we in dat de Herstelaanpak uiteindelijk ten goede kan komen aan minimaal 6000 Rotterdamse jongeren tussen 14 en 27 jaar. Het actuele door de innovaties gerapporteerde bereik op 1 augustus 2021 is 1.370 jongeren. Dit is vermoedelijk fors lager dan het daadwerkelijke bereik, omdat vijf grote innovaties⁵⁵ nog geen bereikcijfer hebben doorgegeven, of nog niet gestart zijn. In paragraaf 4.3 staat meer informatie over het bereik in relatie tot de innovaties en doelgroepen.

4.2 Achtergrondkenmerken innovaties

Tabel 1 toont de belangrijkste activiteiten van de innovaties, verdeeld over de drie pijlers van de Herstelaanpak. De meerderheid van de innovaties zet in op het aanleren van vaardigheden (81%), het vergroten van het sociale netwerk (62%) en hulp en/of ondersteuning bieden (60%).

Tabel 2 geeft inzicht op welke leefgebieden de innovaties actief zijn en in hoeverre dit verschilt per pijler. Innovaties richten zich bijna allemaal op meerdere leefgebieden tegelijk. De meeste innovaties (81%) zijn (ook) actief op het gebied van werk. Dit geldt zowel binnen pijler 1 (86%) als binnen pijler 3 (100%). Binnen pijler 2 zijn de meeste innovaties actief op het gebied van mentale veerkracht (94%). De leefgebieden waarop de innovaties het minst inzetten zijn middelengebruik (10%), justitie (14%), huisvesting (17%) en huiselijke relaties (17%).

De innovaties van de Rotterdamse Herstelaanpak proberen op verschillende manieren jongeren te bereiken. Het grootste deel (88%) doet dit live en actief, bijvoorbeeld door activiteiten te organiseren of coachingstrajecten aan te bieden. Ook werkt de helft van de innovaties (52%) op een digitale, actieve manier met jongeren, bijvoorbeeld door met jongeren te chatten of online panels en/of bijeenkomsten te organiseren. Een aantal innovaties (19%) bereikt jongeren passief digitaal, bijvoorbeeld door online-advertenties. Eenzelfde percentage (19%) probeert jongeren (ook) live passief te bereiken en te betrekken, bijvoorbeeld door (reclame)campagnes in de stad.

Jongerenprojecten kunnen ingedeeld worden naar 'interventieniveau'. Dit betreft een gradatie van betrokkenheid bij de jongeren. Zo zijn er projecten die vooral (laagdrempelig) observeren en/of ontmoeten, terwijl andere projecten (actief) problemen signaleren en/of jongeren ondersteunen. Figuur 21 geeft een overzicht van de interventieniveaus binnen de innovaties van de Herstelaanpak. De meeste innovaties zijn op meerdere niveaus actief. Het grootste deel van de innovaties (83%) zegt actief jongeren te ondersteunen en te helpen ontwikkelen. Meer dan de helft van de innovaties (60%) zegt actief te zijn op het gebied van het signaleren van problemen en ongeveer de helft zegt jongeren door te verwijzen naar andere instanties (47%) als dit noodzakelijk is.

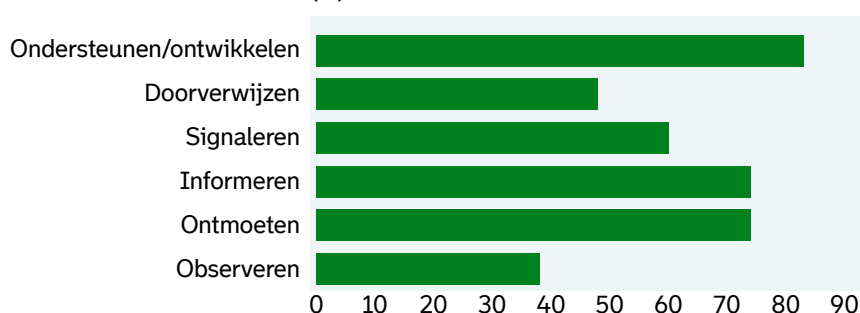
Tabel 1 Type activiteit innovaties naar pijler (%)

Type activiteit	Totaal (N) Totaal=42	Pijler 1 (N) Totaal=22	Pijler 2 (N) Totaal=16	Pijler 3 (N) Totaal=4
Sport en spel	19% (8)	27% (6)	6% (1)	25% (1)
Mentoring	38% (16)	50% (11)	31% (5)	0
Betrekken jongeren	50% (21)	68% (15)	31% (5)	25% (1)
Verzamelen informatie/ ophalen ideeën	43% (18)	50% (11)	44% (8)	0
Hulp/ondersteuning bieden	60% (25)	45% (10)	94% (15)	0
Sociaal netwerk vergroten	62% (26)	77% (17)	44% (7)	50% (2)
Vaardigheden aanleren	81% (34)	77% (17)	88% (14)	75% (3)

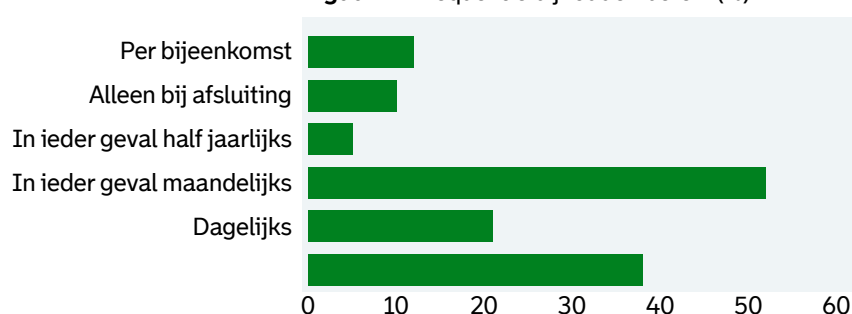
Tabel 2 Leefgebieden innovaties per pijler (%)

Leefgebied	Totaal (N) Totaal=42	Pijler 1 (N) Totaal=22	Pijler 2 (N) Totaal=16	Pijler 3 (N) Totaal=4
Financiën	24% (10)	32% (7)	13% (2)	25% (1)
Werk	81% (34)	86% (19)	69% (11)	100% (4)
Opleiding	45% (19)	59% (13)	31% (5)	25% (1)
Tijdsbesteding	67% (28)	82% (18)	56% (9)	25% (1)
Huisvesting	17% (7)	27% (6)	6% (1)	0
Huiselijke relaties	17% (7)	18% (4)	19% (3)	0
Lichamelijke gezondheid	31% (13)	36% (8)	31% (5)	0
Geestelijke gezondheid	67% (28)	68% (15)	81% (13)	0
Middelengebruik	10% (4)	14% (3)	6% (1)	0
Sociaal netwerk	69% (29)	77% (17)	63% (1)	50% (2)
Maatschappelijke parti- cipatie	62% (26)	77% (17)	44% (7)	50% (2)
Justitie	14% (6)	18% (4)	13% (2)	0
Mentale veerkracht	71% (30)	68% (15)	94% (15)	0

Figuur 21 Interventieniveaus innovaties Herstelaanpak (%)

Figuur 22 Frequentie bijhouden bereik (%)

4.3 Doelgroep innovaties

De innovaties van de Herstelaanpak richten zich, twee uitzonderingen⁵⁶ daargelaten, op Rotterdamse jongeren tussen 12-27 jaar. Een groot deel van de innovaties (43%) begint bij 12 jaar, gevolgd door de innovaties die bij 14 jaar (14%) en 16 jaar starten (14%).

Ongeveer de helft van de innovaties Herstelaanpak (55%) heeft alle Rotterdamse jongeren als doelgroep; 19% richt zich op jongeren met één specifieke hulpvraag en 14% op jongeren met problemen op meerdere levensgebieden. Daarnaast is 26% aan de slag met jongeren in één bepaalde Rotterdamse wijk. In totaal schat de helft (50%) van de innovaties (ook) te (gaan) werken met jongeren die wonen in een kwetsbare wijk.

Tabel 3 toont het aantal innovaties (per pijler) dat verwacht met kwetsbare jongeren te gaan werken en op welk leefgebied deze kwetsbaarheid tot uiting komt. Van het totaal aan innovaties is de meest genoemde kwetsbaarheidsfactor het wonen in een kwetsbare of arme wijk (50%), gevolgd door een problematische gezinssituatie (41%) en een migratieachtergrond (36%).

Er zijn per pijler een aantal verschillen in de verwachte kwetsbaarheidsfactoren. Volgens 68% van de innovaties onder pijler 1 woont de doelgroep in een kwetsbare of arme wijk, maar slechts 9% van deze innovaties verwacht een financieel kwetsbare doelgroep aan te trekken. Binnen pijler 2 wordt een problematische gezinssituatie door de innovaties als belangrijkste kwetsbaarheidsfactor gezien (56%) en arbeidsmarkttoetreding als minst voorkomend (6%). Bij pijler 3 valt op dat de innovaties verwachten dat de meeste kwetsbaarheidsfactoren niet van toepassing zijn, behalve financiële kwetsbaarheid (25%) en arbeidsmarkttoetreding (50%).

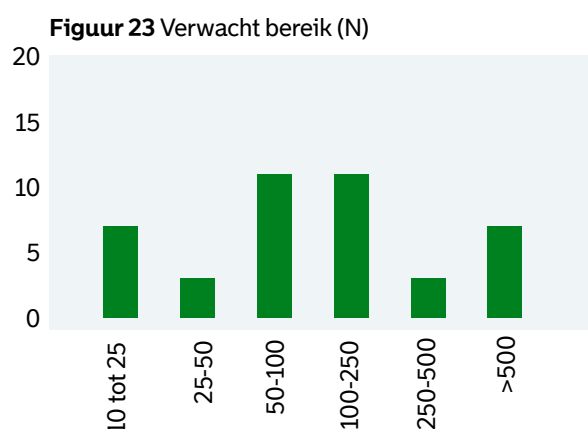
4.4 Registratie van bereik

Alle innovaties binnen de Herstelaanpak houden het aantal bereikte jongeren bij. Figuur 22 toont hoe vaak zij dit doen. Een kleine meerderheid (52%) houdt het bereik in ieder geval maandelijks bij, 21% houdt het dagelijks/ continu bij.

Tabel 3 Verwachte indicatoren kwetsbaarheid doelgroep per pijler

Indicator kwetsbaarheid	Totaal (N) Totaal=42	Pijler 1 (N) Totaal=22	Pijler 2 (N) Totaal=16	Pijler 3 (N) Totaal=4
Laag opleidingsniveau	31% (13)	32% (7)	38% (6)	0
Migratie-achtergrond	36% (15)	46% (10)	31% (5)	0
Voortijdig schoolverlater (VSV'er)	26% (11)	27% (6)	31% (5)	0
Lichtverstandelijke beperking (LVB)	17% (7)	14% (3)	25% (4)	0
Justitieachtergrond	24% (10)	36% (8)	13% (2)	0
Ontvangt uitkering/ financieel kwetsbaar	14% (6)	9% (2)	19% (3)	25% (1)
Ontvangt zorg/onder- steuning	26% (11)	22% (5)	38% (6)	0
Arbeidsmarkttoetreder	17% (7)	18% (4)	6% (1)	50% (2)
Problemen met mentale gezondheid	17% (7)	14% (3)	25% (4)	0
Problematische gezins- situatie	41% (17)	38% (18)	56% (9)	0
Woont in kwetsbare/ arme wijk	50% (21)	68% (15)	38% (6)	0

Figuur 23 toont het totale verwachte bereik van de innovaties. De meeste innovaties (N=11; 26%) verwachten 50-100 jongeren te bereiken of 100-250 jongeren (N=11; 26%). Zeven innovaties (17%) verwachten meer dan 500 jongeren te bereiken. Wanneer de ondergrens van het bereik (per categorie) door iedere innovatie wordt bereikt, komt het totale verwachte bereik uit op ongeveer 6.000 Rotterdamse jongeren⁵⁷.

Op 1 augustus 2021 is het actuele gerapporteerde bereik binnen de Herstelaanpak 1.377 jongeren. Dat is 23% van het door de innovaties zelf verwachte totale aantal (ongeveer 6.000). Een groot deel van deze discrepantie kan verklaard worden doordat één actieve innovatie in de >500 categorie nog geen bereikcijfer heeft gerapporteerd. Bij twee actieve innovaties in deze categorie staat de teller nog op nul en een van deze innovaties moet nog van start gaan. Wel is er één grote innovatie (>500) die op de valreep rapporteerde via Instagram ongeveer 3.000 jongeren bereikt te hebben. Dit aantal is niet meegeteld in het huidige actuele bereikcijfer omdat het hier om passief digitaal bereik gaat en er niet voldoende tijd was om de exacte impact hiervan op jongeren te achterhalen. Het is positief dat sommige innovaties aan de slag zijn met moderne en in de COVID-19 tijd passende manier van communiceren met jongeren.

4.5 Verwachte succesfactoren en methodisch werken

Uit de literatuur over effectieve interventies voor jongeren is een aantal werkzame elementen of succesfactoren af te leiden, zoals een integrale aanpak, professionaliteit in de uitvoering en actief contact zoeken werkt⁵⁸. Tabel 4 geeft een overzicht van deze succesfactoren en in hoeverre de innovaties hier resultaat van verwachten.

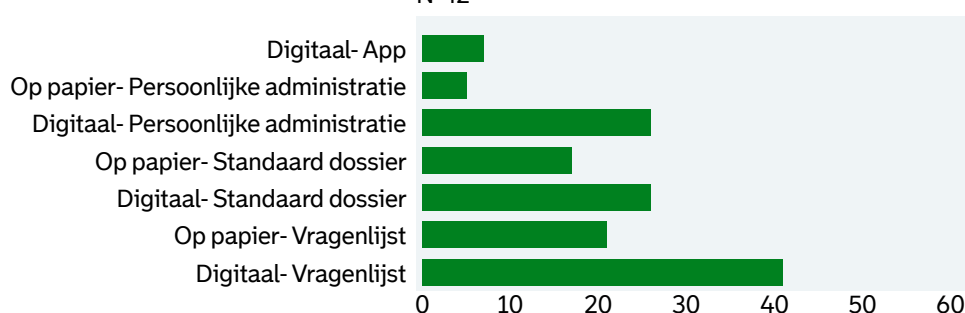
De innovaties verwachten vooral succes te hebben met een praktische insteek door jongeren te helpen vaardigheden te verbeteren (79%) en door uit te gaan van de talenten van de jongeren (67%).

Figuur 24 geeft een overzicht van op welke manier de innovaties het bereik en de mogelijke ontwikkeling van de jongeren bijhouden. Meer dan zestig procent van de innovaties doet dit aan de hand van al dan niet gestandaardiseerde vragenlijsten (62%). De meesten digitaal (41%) en de rest op papier (21%).

Tabel 4 Verwachte succesfactoren innovaties (N=42)

Succesfactor	% verwacht (N)
Outreaching werken	31% (13)
Betrekken jongeren bij bedenken/uitvoeren innovaties	57% (24)
Uitgaan van talenten jongeren	67% (28)
Integrale aanpak	43% (18)
Deskundigheid professionals/ professionaliteit uitvoering	50% (21)
Peer coaching	36% (15)
Verbetering leefsituatie	36% (15)
Verbetering/ betrekken sociaal netwerk	43% (18)
Verbeteren vaardigheden	79% (33)
Verbetering motivatie	62% (26)

Figuur 24 Manier van (methodisch) werken (%)
N=42

Het meest gebruikte gestandaardiseerde instrument is de Zelfredzaamheidsmatrix (ZRM). Deze wordt door 11 innovaties afgenomen (26%). Ook maakt bijna de helft van de innovaties gebruik van een zelf samengestelde vragenlijst (45%, N=19). Negen innovaties nemen geen vragenlijsten af (21%).

Het grootste deel (43%) van de innovaties heeft, tot slot, een methodiek op papier. Voor 36% geldt dat er nog aan een methodiek gewerkt wordt en 21% heeft geen methodiek.

4.6 Conclusie innovaties Rotterdamse Herstelaanpak

De 42 innovaties van de Herstelaanpak richten zich op een diverse groep jongeren. Er zijn zowel innovaties die met Rotterdamse jongeren in het algemeen aan de slag gaan, als innovaties die zich richten op een specifieke doelgroep. Zoals jongeren in een bepaalde wijk of jongeren met problemen op meerdere levensgebieden.

Op dit moment zit driekwart van de innovaties in de uitvoerende fase. Hierin wordt het bereik van jongeren door de meeste innovaties maandelijks bijgehouden. Op basis van de inschatting van de innovaties zal het actuele bereik (1.377 jongeren) toenemen naar minimaal 6.000 jongeren richting de eindevaluatie in januari 2021. Dit is echter een voorlopige en minimale voorspelling. Op moment van schrijven ontbreekt nog informatie van een aantal grote innovaties (>500 jongeren). Het is positief dat er innovaties zijn die grote aantallen jongeren digitaal lijken te bereiken, bijvoorbeeld via Instagram. In de eindevaluatie worden de noodzaak, de impact en de randvoorwaarden van het communiceren met jongeren via social media nader onderzocht.

Het valt op dat veel innovaties breed inzetten op verschillende doelgroepen, leefgebieden en te bereiken doelen. Ook zijn doelen en verwachte uitkomsten vaak nog weinig specifiek beschreven. Dit maakt het vooralsnog lastig om richting de eindevaluatie

specifieke impact en output te voorspellen. Het is positief dat een kleine meerderheid van de innovaties aangeeft in zekere mate methodisch te werken, bijvoorbeeld door het gebruik van (gestandaardiseerde) vragenlijsten. Dit biedt mogelijkheden om in ieder geval voor een deel van de jongeren zicht te krijgen op hun ontwikkeling als gevolg van de Herstelaanpak. De mate waarin het innovaties daadwerkelijk lukt om hun doelen te expliciteren en (mogelijk) te bereiken is daarnaast ook onderwerp van de eindevaluatie.

Uit de kwantitatieve analyse blijkt daarnaast dat de huidige innovaties van de Herstelaanpak zich relatief weinig bezighouden met het leefgebied huisvesting (17%) en dat dit bij deze innovaties slechts een (klein) onderdeel is binnen de inzet op verschillende leefgebieden. Relatief weinig innovaties (17%) geven aan (deels) jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) in hun doelgroep te verwachten en er is geen enkele innovatie specifiek gericht op LVB. Voor de subsidieaanvragen die vanaf september '21 nog binnenkomen bij de Herstelaanpak lijkt het daarom van belang om ook te letten op

1. Het bereiken en bedienen van de LVB-doelgroep.
2. jongeren die een begeleide of zelfstandige woonsituatie nodig hebben. De eerste kwalitatieve bevindingen ondersteunen dat dit twee kwetsbare groepen zijn die momenteel weinig aandacht krijgen (zie Hoofdstuk 5).

⁵⁴ In juli 2021 zijn nog 6 innovaties goedgekeurd die om verschillende redenen niet meegenomen konden worden in de inventarisatie voor de tussenevaluatie. Over deze en vanaf 1 augustus 2021 goedgekeurde innovaties wordt in de eindevaluatie gerapporteerd.

⁵⁵ >500 jongeren.

⁵⁶ Er zijn twee innovaties die zich (ook) richten op de leeftijdsgroep <12 jaar.

⁵⁷ Wanneer de met de bovengrens (per categorie) wordt gerekend, komt het totale bereik uit op ongeveer 11.000 jongeren. NB: voor de categorie >500 is 750 als bovengrens gebruikt.

⁵⁸ Zie voor een overzicht: Programmatische jongerenaanpak COVID-19. Quickscan ter onderbouwing van de Rotterdamse Herstelaanpak (2021).

5 Veldonderzoek bij kansrijke innovaties

Werkwijze

In mei 2021 zijn zes kansrijke innovaties uit de Herstelaanpak geselecteerd⁵⁹ voor de eerste fase (juni-aug '21) van het kwalitatieve veldonderzoek. Doel van deze eerste fase was om de innovaties beter te leren kennen en een indruk te vormen van de mogelijkheden voor verdiepend onderzoek in fase 2 (sept-dec '21).

De belangrijkste selectiecriteria voor de kansrijke innovaties in fase 1 waren:

- geen eenmalige projecten
- intensieve begeleiding jongeren
- mogelijkheid tot meelopen op locatie of interviewen betrokkenen
- enige verdeling tussen de drie pijlers en diversiteit doelgroep
- enige verdeling methode van werken (individueel vs. groepsgericht)

Voor pijler 1 (bereiken en betrekken van jongeren) zijn 'Jongerenhub Zone Z' van de gemeente Rotterdam en 'Pedagoog op de Club' van Rotterdam Sportsupport geselecteerd. Voor pijler 2 (basis op orde) zijn 'Zelfmelders' van de Rotterdamse Douwers en 'The Room' van Huis van Asporaat geselecteerd. Voor pijler 3 (perspectief op onderwijs en werk) zijn 'Jong en Sterk!' van Leerwerkloket Rijnmond⁶⁰ en 'Alternatieve Jongerenbijdrageregeling' van Thuis op Straat (TOS) geselecteerd.

Vanaf juni 2021 keek een van de onderzoekers bij een aantal van deze innovaties mee op locatie, kreeg inzage in dossiers en sprak met betrokken stafleden en medewerkers. Bij één innovatie is ook gesproken met samenwerkingspartners in de wijk. In de paragrafen hieronder wordt de achtergrond van de innovaties kort besproken en worden de eerste bevindingen van de onderzoeker toegelicht. Daarna wordt geconcludeerd welke innovaties geschikt zijn voor het verdiepend veldonderzoek in fase twee. Doel van deze tweede fase is om de succes- en risicofactoren van de hiervoor uitgekozen innovaties in kaart te brengen en te onderzoeken wat de randvoorwaarden zijn voor doorontwikkeling en mogelijk inbedding in bestaand beleid. Hierbij staat de basismethodiek van de organisaties niet ter discussie. Het gaat enkel om de potentiële toegevoegde waarde van de innovatie voor de toekomst.

5.1 Jongerenhub Zone-Z

Achtergrond

In september 2020 is Theater Zuidplein verhuist naar een nieuw en groter gebouw waarbij ook ruimte is gemaakt voor een overdag altijd geopende 'huiskamer' met een laagdrempelige programmering voor alle Rotterdammers. Deze zogenoemde 'Zone-Z' beoogt een plek te zijn waarin sociaal maatschappelijke doelen en artistieke interactie hand in hand gaan en waar het eigenaarschap van de organisatie gedeeld wordt met de wijk. De gemeente Rotterdam ziet dit als een uitgelezen kans om zich verder in de 'haarvaten van Zuid' te nestelen en jongeren uit dit gebied te betrekken bij het organiseren van (laagdrempelige) hulpverlening.

De Herstelaanpak financiert vanaf september 2021 de gemeentelijke innovatie 'Jongerenhub Zone-Z'; een ontmoetingsplek binnen Zone Z voor jongeren en hulpverleners. De innovatie is erop gericht om jongeren vanaf het begin te betrekken bij de programmering van de hub en samen met hen mogelijke hulpverlening te organiseren. Daarnaast wordt vanuit de Jongerenhub geëxperimenteerd met de decentralisering van de dienstverlening van het Jongerenloket. Jongeren kunnen zich bij de hub direct aanmelden voor een traject en hoeven niet eerst naar de centrale locatie van het Jongerenloket te reizen.

Eerste kwalitatieve bevindingen

Aangezien er specifiek voor gekozen is om de Jongerenhub samen met jongeren en partners uit de stad te ontwikkelen en te programmeren biedt deze innovatie een mooie kans om randvoorwaarden voor jongerenbetrokkenheid in kaart te brengen.

Echter, omdat de Jongerenhub Zone-Z pas vanaf september 2021 in gebruik genomen wordt en noodzakelijkerwijs een opstartfase zal kennen, is momenteel nog niet met zekerheid te zeggen of deze innovatie (op tijd) onderzocht kan worden binnen de evaluatie Herstelaanpak. De onderzoekers bekijken in oktober 2021 de voortgang op locatie en adviseren daarna over de vorm waarin deze innovatie (mogelijk) kan worden geëvalueerd.

5.2 Pedagoog op de Club

Achtergrond

Vanaf 2020 worden bij Pedagoog op de Club sportprofessionals⁶¹ van zes sportverenigingen op Rotterdam-Zuid door o.a. (sport)pedagogen opgeleid en intensief begeleid om individuele jongeren (6-18 jaar) en hun gezinnen te ondersteunen en waar nodig door te verwijzen bij opvoed- en opgroei problemen. Hierbij is veel ruimte voor de behoeften van jongeren zelf en hun eigen verantwoordelijkheid.

De Herstelaanpak financiert tussen juli 2021 en mei 2022 de basisaanpak van Pedagoog op de Club en een outreachende plusaanpak (innovatie) voor het signaleren van problemen zoals eenzaamheid, niet gemotiveerd zijn voor school en huiswerk, baanverlies en geldzorgen bij een oudere doelgroep (16-27 jaar). Hulpvragen worden doorgezet aan welzijnsorganisaties en wijkpartners. De innovatie is erop gericht om (vooral) moeilijk bereikbare jongeren te bereiken.

Eerste kwalitatieve bevindingen

Pedagoog op de Club heeft in 2020 een goede start gemaakt met de deskundigheidsbevordering van sportprofessionals. Er zijn 108 sportprofessionals opgeleid en er werden 89 concrete hulpvragen van jongeren op het gebied van (o.a.) armoede, mogelijke verwaarlozing en gedragsproblemen gesignaleerd. Men verwacht deze basisaanpak voort te zetten in 2021 en daarnaast ook minimaal 10 hulpvragen te signaleren bij een oudere doelgroep (18-27 jaar).

Voor dit project geldt dat het een waardevolle (laagdrempelige) toevoeging aan de signaleringsfunctie van het CJG kan zijn, waarbij mogelijk moeilijk bereikbare jongeren in zicht komen. Om hier meer duidelijkheid over te krijgen zou dit project gedurende een lange(re) periode onderzocht moeten worden. Dat biedt ook mogelijkheden om de - nog op gang komende - samenwerking met het wijknetwerk te evalueren en om vast te stellen of de plusaanpak (innovatie) daadwerkelijk een oudere en/of andere doelgroep weet te bereiken.

Advies van de onderzoekers is om eerst de basisaanpak van Pedagoog op de Club te evalueren en daarna te besluiten over de eventuele toegevoegde waarde van de plusaanpak. Dergelijk onderzoek valt (momenteel) buiten het bereik van de evaluatie Herstelaanpak.

5.3 Zelfmelders

Achtergrond

Sinds 2016 begeleiden (inmiddels 320) Rotterdamse Douwers (inmiddels 220⁶²) risicjongeren (16-27 jaar) via mentoring in een een-op-een-situatie. Het doel van dit mentortraject is dat jongeren met behulp van een persoonlijke mentor (Douwer) 'klimmen' op de verschillende leefgebieden⁶³ van de Zelfredzaamheidsmatrix (ZRM). De jongeren die in aanmerking komen voor een traject worden geselecteerd en aangemeld door het Jongerenloket.

De Herstelaanpak financiert tussen april 2021 en maart 2022 de innovatie 'zelfmelders' van de Rotterdamse Douwers. Dit gaat om het opstarten van 100 nieuwe trajecten met jongeren die, buiten het Jongerenloket om, zelf om hulp vragen. De innovatie is erop gericht om deze jongeren op een laagdrempelige manier te bereiken en op deze manier mogelijk een bredere groep jongeren te laten meedoen. Na de intake bij de Rotterdamse Douwers krijgen de zelfmelders hetzelfde traject als de jongeren die regulier via het Jongerenloket zijn binnengekomen. Een belangrijke onderzoeksvraag die hieruit voortkomt is of de mogelijkheid van het 'zelf aanmelden' andere jongeren en/of andere vraagstukken in beeld brengt.

Eerste kwalitatieve bevindingen

De Rotterdamse Douwers (RD) is een goed georganiseerde mentororganisatie die inmiddels stevig ingebed is in het Rotterdamse voorzieningenlandschap. In 2020 werd een kwalitatief evaluatieonderzoek⁶⁴ uitgevoerd onder een kleine groep respondenten. Hieruit bleek dat jongeren zelf vonden dat ze iets minder emotionele problemen ervoeren tijdens hun mentortraject. Daarnaast leken de jongeren gedurende de mentoring meer zelfredzaam te worden op het gebied van financiën. Op andere levensgebieden, zoals gedragsproblemen en sociale vaardigheden benoemden zij (nog) geen veranderingen. Een subdoel van de huidige innovatie is om via een app de ontwikkeling van de jongeren op verschillende (ZRM) levensdomeinen bij te houden. Wanneer dit eenmaal loopt, volgt kwantitatief vervolgonderzoek naar de ontwikkeling van de jongeren op alle levensdomeinen.

In het kader van de tussenevaluatie werden op verschillende momenten interviews gehouden met verschillende stafleden. Zij benoemen de volgende succesfactoren van RD. De open en snelle intake ('iedere jongere is welkom en krijgt direct een gesprek'), de

snelle matching ('nieuwe jongeren hebben binnen twee weken een mentor'), de persoonlijke band met de mentor ('openheid van beide kanten') en de oprechte betrokkenheid bij de jongeren. Een staflid vat samen:

'Bij Rotterdamse Douwers gebeurt veel spontaan en vanuit het hart. Dat is een succesfactor.'

Uit de eerste gesprekken maken de onderzoekers op dat de organisatie zich sterk maakt om het bereik richting 2022 vergroten. Er is momentum om te groeien nu er meer Douwers dan jongeren zijn. Juist vanuit de innovatie 'zelfmelders' is er mogelijk potentie om meer jongeren en andere doelgroepen te bereiken. In de interviews genoemde randvoorwaarden voor deze groei zijn voldoende mensen op kantoor om de jongeren direct te kunnen ontvangen, versterken van de communicatie richting potentiële doelgroepen jongeren (o.a. via social media) en voldoende expertise om specifieke doelgroepen, zoals jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) te kunnen ondersteunen.

Voor de eindevaluatie worden bovengenoemde randvoorwaarden verder uitgewerkt en succes- en risicofactoren van de innovatie 'zelfmelders' in kaart gebracht. De verwachting van de RD-staf op basis van de ervaringen met de eerste 70 zelfmelders van 2021 is dat deze groep niet veel afwijkt van de reguliere groep. Echter, uit eerder onderzoek bij een Rotterdamse multimodale dagbehandeling bleek dat zelfmelders juist wel verschilden van jongeren die door het Jongerenloket werden aangemeld. De zelfmelders hadden aanvankelijk minder problemen en meer kans op succesvolle uitstroom naar school en/of werk⁶⁵. Om duidelijk te krijgen hoe dit bij RD zit, zal een van de onderzoekers voor de evaluatie Herstelaanpak in nauwe samenwerking met een RD-consultant in sept- nov '21 verdiepend kwalitatief onderzoek⁶⁶ uitvoeren naar de kenmerken van de zelfmelders en naar de verschillen met jongeren die via het Jongerenloket worden aangemeld.

5.4 The Room

Achtergrond

Het Huis van Asporaat is een producent van aansprekende online formats, televisieprogramma's, theaterconcepten en management van artiesten. Er wordt gewerkt met bekenden uit de Nederlandse entertainmentsector zoals Jandino Asporaat, Anuar en Shirma Rouge.

De Herstelaanpak financierde tussen januari en mei '21 de innovatie The Room. Het is een serie van drie interactieve sessies waarbij (kwetsbare) jongeren in gesprek gaan met elkaar en met bekende rolmodellen uit de entertainment sector. De sessies vonden plaats bij meerdere Rotterdamse welzijnsorganisaties. Jongerenwerkers van de verschillende locaties werven deelnemers en zijn aanwezig bij de sessies. De gemeente is op dit moment in overleg met de projectontwikkelaars van The Room over de voorwaarden van een mogelijke doorstart vanaf september '21.

In The Room worden actuele thema's besproken, zoals de impact van COVID-19, agressie, dagbesteding en toekomst. Het doel is dat jongeren zich meer mentaal weerbaar voelen doordat ze hun kansen, keuzes en doelen op een rij krijgen. Jongeren worden gestimuleerd om voor zichzelf korte en lange termijn doelen op te stellen. Onderdeel van de opzet is dat jongeren, na deelname aan de sessies, begeleiding kunnen krijgen van jongerenwerkers.

Eerste kwalitatieve bevindingen

Momenteel is er nog weinig (schriftelijke) documentatie beschikbaar over de The Room. Na een eerste verkennend gesprek met de projectleider blijkt dat er mogelijk verbeterpunten zitten in de vervolgbegeleiding bij en de samenwerking met het jongerenwerk. Ook zijn producenten van The Room momenteel bezig met een documentaire over de sessies. Deze documentaire biedt de onderzoekers waarschijnlijk aanknopingspunten voor de eindevaluatie. Daarnaast biedt de observatie van de mogelijke doorstart van de innovatie vanaf september '21 waarschijnlijk mogelijkheden om de succes- en risicofactoren in kaart te brengen. Tot slot staan er interviews gepland met betrokkenen. De evaluatie zal zich voornamelijk richten op de ervaringen van jongerenwerkers en jongeren zelf met de innovatie en op mogelijke knelpunten in het (lange termijn) monitortraject en ketensamenwerking.

5.5 Jong en Sterk!

Achtergrond

Vanuit de Rotterdamse aanpak Jeugdwerkgelegenheid (JWG) wordt breed ingezet op loopbaanoriëntatie en het leren netwerken. Het onder JWG vallende Leerwerkloket Rijnmond informeert jongeren (18-27 jaar) met online- en offlinedienstverlening over hun mogelijkheden, kansen, talenten en competenties op de arbeidsmarkt.

De Herstelaanpak financiert tussen april '21 en september '21 de innovatie Jong en Sterk!. Dit is een unieke samenwerking tussen meer dan 25 jongerenorganisaties en -initiatieven in Rotterdam-Rijnmond, waarbij de organisaties hun krachten bundelen om de jongeren te allen tijde centraal te stellen. Vanuit deze community wordt een zogeheten 'Ontwikkelbus' ingezet om bij minimaal 250 jongeren hun loopbaan- of ontwikkelvraag in beeld te brengen en om via het netwerk minimaal 25 jongeren te begeleiden naar opleiding of werk.

Eerste kwalitatieve bevindingen

Met de ambtelijk betrokkenen bij de Rotterdamse aanpak (JWG) en de externe projectleider wordt op korte termijn besproken of en hoe deze innovatie (ook) in het kader van de Herstelaanpak geëvalueerd kan worden. De onderzoekers hebben hier op dit moment nog onvoldoende informatie over.

5.6 Alternatieve Jongerenbijdrageregeling

Achtergrond

Stichting Thuis Op Straat (TOS) is een al lang bestaande en erkend effectieve interventie voor kinderen en jongeren (4-20 jaar). TOS streeft ernaar om straten en buurten terug te geven aan bewoners en buurtomstandigheden te verbeteren die de ontwikkeling van jongeren positief beïnvloeden. Uit een effectstudie van ZonMw blijkt dat TOS positieve effecten heeft op het speelklimaat en op de emotionele en sociale ontwikkeling van kinderen, mits de interventie voldoende intensief wordt uitgevoerd⁶⁷. ZonMw is de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie.

Een van de activiteiten van TOS is de uitvoering van de Jongeren Bijdrage Regeling (JBR). Jongeren tussen de 12 en 27 jaar die wonen, werken of studeren in Rotterdam kunnen bij TOS een plan voor een project of evenement indienen. Als de aanvraag voldoet aan de beoordelingscriteria kunnen jongeren via de JBR een financiële bijdrage ontvangen van maximaal 2.000 euro voor de uitvoering van hun plan. Doel is het bevorderen

van jongerenparticipatie door jongeren zelf een kans te geven hun ideeën uit te voeren, via een financiële bijdrage, feedback en begeleiding.

TOS is verantwoordelijk voor het beheren van het JBR-budget en het inventariseren, beoordelen en mede vormgeven van ingediende plannen van jongeren. Voor de beoordeling van en feedback op de plannen wordt jaarlijks een jongerenjury samengesteld.

Vanwege COVID-19 verwachtte TOS in 2020 een onderbesteding van 70% van het budget, waarop een alternatief plan is opgesteld. De gemeente is akkoord gegaan met het plan om het niet-toegekende budget te besteden aan vouchers voor bijzondere initiatieven en projecten (o.a. Young 010, Jongerentop). Tijdens de Jongerentop in december 2020 zijn de vouchers door een onafhankelijke jury toegekend aan Rotterdamse jongeren. Zij hebben hun initiatief (waarschijnlijk) begin 2021 uitgevoerd. TOS heeft geen rol bij de toekenning en uitvoering van dit onderdeel.

TOS is in 2020 en 2021 verantwoordelijk gebleven voor de basisopdracht van de JBR-aanvragen. Omdat hiermee al enige jaren ervaring is opgebouwd, is dit juist reguliere onderdeel van de JBR opgenomen in de evaluatie om de randvoorwaarden voor succes te onderzoeken.

Eerste kwalitatieve bevindingen

Een staflid van TOS licht toe dat de organisatie al ruime ervaring heeft met jeugdparticipatie in verschillende doelgroepen.

'Wanneer jongeren zelf ideeën bedenken en uitvoeren wordt het echt van hen.'

In 2020 werden 46 JBR aanvragen ingediend door Rotterdamse jongeren tussen 18 en 27 jaar. Een jury van acht jongeren uit verschillende wijken toetste of de aanvragen voldeden aan de voorwaarden. Uiteindelijk zijn 25 van de 46 aanvragen, onder begeleiding van een TOS medewerker, gehonoreerd. Een scan van de jongeren die in 2020 een toekenning kregen, laat zien dat de overgrote meerderheid mbo- of hbo-student is. Een zeer enkele keer komt een vo-leerling of wo-student met een aanvraag. De jongeren uit Delfshaven en Kratingen-Crooswijk hebben in verhouding de meeste toekenningen op hun naam (resp. 7 en 5).

In het kader van de tussenevaluatie sprak een onderzoeker met meerdere betrokkenen vanuit jeugd- en jongerenwerk. Zij hebben unaniem de ervaring dat hbo- en wo-opgeleiden zelfstandig een plan opstellen. De vo-leerlingen en mbo-studenten hebben juist vaak begeleiding van jongerenwerkers nodig bij het bedenken, opstellen en uitvoeren van een plan.

Een opvallend beeld dat de jongerenwerkers schetsten is dat in 2021 de jongeren tot 18 jaar op straat meer in aanraking kwamen met jongvolwassenen (18 tot 27 jaar), die voor de crisis de horeca gebruikte als ontmoetingsplek. Uit interviews met enkele jongerenwerkers ontstaat het beeld dat de (in paragraaf 3.8 beschreven) overlast hierdoor is verergerd. Omdat er vanwege de COVID-restricties geen groepsactiviteiten 'binnen' konden plaatsvinden, konden de jongerenwerkers de jongeren en jongvolwassenen moeilijker scheiden.

In 2021 zijn er 33 aanvragen voor de JBR gedaan, waarvan er tot nu toe 24 zijn goedgekeurd. Dit is minder dan verwacht. Genoemde redenen zijn opnieuw de COVID-restricties die de organisatie van groepsactiviteiten bemoeilijken en 'concurrentie' van de SummerGames en WinterGames. Een derde mogelijke verklaring voor het 'ondergebruik' van de JBR is de samenwerking tussen het jongerenwerk en de welzijnsorganisaties. Sommige jongerenwerkers geven aan eerder gebruik te maken van de bewonersinitiatieven vanwege de korte lijnen die er zijn met gebiedsmakelaren. Andere jongerenwerkers signaleren dat de JBR nog onvoldoende bekend is onder collega's en jongeren. De samenwerking met het jongerenwerk en de naamsbekendheid van de JBR zijn belangrijke thema's voor de eindevaluatie.

5.7 Overkoepelende bevindingen veldonderzoek

Ketenaanpak

In de projectplannen van meerdere innovaties worden welzijnsorganisaties en specifiek het jongerenwerk genoemd als belangrijke samenwerkingspartners. Deze samenwerking bestaat vaak uit de werving van jongeren voor deelname aan de innovatie en/of de begeleiding van jongeren na afsluiting van de innovatie. Het is dus te verwachten dat het succes van de innovaties mede afhankelijk is van afspraken met het jongerenwerk over uren, einddoelen en verantwoording. Ook voorlichting over de innovaties aan het jongerenwerk én aan de jongeren zelf is vermoedelijk een randvoorwaarde voor succes.

Communicatie

Op basis van de eerste interviews kan geconcludeerd worden dat er voor de meeste innovaties nog winst te behalen valt op het terrein van communicatie. De geïnterviewde jongerenwerkers wisten vooral veel over de eigen basisaanpak, maar waren minder goed op de hoogte van de andere innovaties van de Herstelaanpak en het aanbod van andere organisaties. Ook de geïnterviewde jongeren bleken niet allemaal goed geïnformeerd over de mogelijkheden van de innovaties.

Kwetsbare groepen

Uit de eerste interviews blijkt ook dat verschillende innovaties er tegenaanlopen dat ze LVB-jongeren niet kunnen bedienen, terwijl zij hen wel als een potentiële doelgroep beschouwen. Deze jongeren hebben bij uitstek langdurige en intensieve begeleiding nodig. Echter, binnen de huidige opzet van de betreffende innovaties ontbreekt het daarvoor aan tijd en soms ook aan deskundigheid. Uit interviews met stafleden van de Rotterdamse Douwers komt naar voren dat het aantal jongeren dat zich meldt vanwege woningnood is gestegen. Voor een deel zijn dit alleenstaande nieuwkomers uit de Antillen.

5.8 Conclusie veldonderzoek bij kansrijke innovaties

Op basis van de bevindingen in de eerste fase van het kwalitatieve evaluatieonderzoek is besloten dat in ieder geval bij de volgende drie innovaties verdiepend veldonderzoek (fase 2) zal worden uitgevoerd:

1. zelfmelders
2. The Room
3. Jongerenbijdrageregeling (JBR).

Voor Jongerenhub Zone-Z en Jong en Sterk! wordt op korte termijn besloten over mogelijke voortgang van het evaluatieonderzoek. Pedagoog op de Club vraagt om een uitgebreider onderzoek dan mogelijk is binnen de huidige evaluatie en wordt daarom (nu) niet verder onderzocht. Voor de organisaties die vanaf september '21 een subsidieaanvraag indienen bij de Herstelaanpak lijkt het van belang om in ieder geval te selecteren op het bereiken en bedienen van de LVB-doelgroep en jongeren die te maken krijgen met woningnood.

Voor veel van de in de eerste fase geselecteerde innovaties geldt dat de 'vernieuwing' vaak een (nu officiële) uitbreiding is van een werkwijze waar voorheen al (onofficieel) mee geëxperimenteerd werd.

Hierbij valt op dat de innovatie Zelfmelders bij de Rotterdamse Douwers momenteel het meest ingebed is in de organisatie en goed loopt. Naar verwachting zal de evaluatie van succes- en risicofactoren en randvoorwaarden voor mogelijke doorontwikkeling hier veel opleveren. Voor alle innovaties geldt dat het raadzaam lijkt om in het vervolg van de Herstelaanpak (meer) te investeren in communicatie die aansluit bij jongeren en hun netwerk.

Voor de Jeugdbijdrageregeling, The Room en Jong en Sterk geldt daarnaast dat zij (sterk) afhankelijk zijn van de betrokkenheid en inzet van het jongerenwerk. Een belangrijke onderzoeksvraag binnen de tweede fase van het veldonderzoek is dan ook of aan de randvoorwaarden voor de ketenstructuur van het jongerenwerk wordt voldaan. En, mocht dat niet het geval zijn, om een idee te krijgen van hoe we als gemeente kunnen zorgen voor betere verbindingen.

⁵⁹ Door het projectteam evaluatie Herstelaanpak en betrokken onderzoekers.

⁶⁰ Onderdeel van de Rotterdamse aanpak Jeugdwerkgelegenheid (JWG).

⁶¹ Jeugdtrainers, coördinatoren en vertrouwenspersonen.

⁶² Projectplan Rotterdamse Douwers 2021: aanmeldingen bijgewerkt tot 01 oktober 2020.

⁶³ Te weten: financiën, huisvesting, fysieke gezondheid, geestelijke gezondheid, verslavingsproblematiek, sociaal netwerk, sociale en maatschappelijke participatie en justitie.

⁶⁴ IVO (2020). Evaluatie mentoring Rotterdamse Douwers.

⁶⁵ Academische Werkplaats bij De Nieuwe Kans, De Nieuwe Kans en VUmc (2019). Gast!

⁶⁶ D.m.v. dossieronderzoek en 16 kwalitatieve interviews.

⁶⁷ Nederlands Jeugdinstituut (2017). Erkenning interventie Thuis Op Straat (TOS).

Bijlage 1 Verdeling van innovaties over (sub)pijlers

Figuur 25
Aandeel innovaties
per pijler (N=42)

De Herstelaanpak is gebaseerd op drie pijlers (doelen), die verdeeld zijn over 6 subpijlers (aanpak of doelgroep). In deze bijlage is de verdeling over de pijlers en subpijlers weergegeven. Figuur 25 toont de verdeling van de innovaties over de pijlers van de Herstelaanpak.

De drie pijlers van de Herstelaanpak zijn op basis van doelgroep en aanpak van iedere innovatie verdeeld over zes subpijlers. Tabel 5 toont de verdeling over de (sub) pijlers.

Tabel 5 Aantal innovaties per (sub)pijler (N=42))

Pijler Herstelaanpak	Subpijler	Aantal innovaties (% van totaal)	% binnen pijler
1. Bereiken en betrekken jongeren		22 (52%)	
	1a. Betrekken jongeren	6 (14%)	27%
	1b. Moeilijk bereikbare jongeren	16 (38%)	73%
2. Basis op orde		16 (38%)	
	2a. Mentale weerbaarheid	15 (36%)	94%
	2b. Toeleiding trajecten	1 (2%)	6%
3. Perspectief op onderwijs en werk		4 (10%)	
	3a. Aanpak JWG	2 (5%)	50%
	3b. Onderwijs en werk algemeen	2 (5%)	50%

Innovaties die onder pijler 1 'Bereiken en betrekken van jongeren' vallen, zijn het vaakst gericht op het aanleren van vaardigheden (77%) en het sociaal netwerk vergroten (77%). Daarnaast is 68% gericht op het betrekken van jongeren. Onder deze pijler vallen verschillende innovaties die een groot aantal jongeren beogen te bereiken, zoals verschillende 'jongerenhubs', het 'jongerenpanel', een ideeënwedstrijd en een spoken-word muziekalbum. Ook stelt Netwerk Nieuw Rotterdam zich ten doel veel eenzame jongeren te bereiken en Rotterdam Sportsupport om vroegtijdig problemen te signaleren bij sportende jeugd.

Innovaties die onder pijler 2 'Basis op orde' vallen op een na onder de subpijler 2a 'mentale weerbaarheid' en zijn voornamelijk gericht op hulp en/of ondersteuning bieden (94%), gevolgd door het aanleren van vaardigheden (88%). De helft van de innovaties binnen deze pijler zijn van Indigo Preventie (N=3) en Avant Sanare (N=4); dit zijn al bestaande en erkende jongereninterventies op het gebied van het verbeteren van mentale gezondheid. De enige innovatie onder pijler 2b 'Toeleiding naar trajecten' is Zelfmelders van de Rotterdamse Douwers. Deze innovatie wordt verder toegelicht in paragraaf 5.3.

Innovaties die onder pijler 3 'Perspectief op onderwijs en werk' zijn vooral gericht op het aanleren van vaardigheden (75%). Deze innovaties zijn voor de helft (N=2) van de Rotterdamse aanpak Jeugdwerkgelegenheid (JWG) en voor de helft (N=2) van Thuis op Straat (TOS). Hierbij valt op dat beide aanpakken zich vooral richten op werk en niet op onderwijsgebied. Bijvoorbeeld door het inzetten op loopbaanoriëntatiebegeleiding (JWG) en bijbanen (TOS). De innovatie 'jongerenbijdrageregeling' van TOS wordt in hoofdstuk 5.6 besproken.

Wanneer we verder inzoomen valt op dat 52% van innovaties valt onder pijler 1 'bereiken en betrekken van jongeren' en dan vooral onder de subpijler 'moeilijk bereikbare jongeren' (38%). Voor de eindevaluatie is het van belang om te onderzoeken in hoeverre deze innovaties daadwerkelijk de moeilijk bereikbare doelgroep in het vizier krijgen.

Ook onder pijler 2 'basis op orde' valt een substantieel aandeel innovaties (38% van het totaal) en dan vooral onder de subpijler 'mentale weerbaarheid' (36% van het totaal). Het gaat hier overwegend om extra ingekochte erkende jongereninterventies, die zich richten op het verbeteren van de mentale gezondheid. Gezien de toename van de mentale gezondheidsproblemen bij Rotterdamse jongeren tijdens de COVID-19 periode, is de verwachting van de innovaties dat deze extra plekken zonder moeite gevuld worden. Voor de subpijler 'Toeleiding naar trajecten' is een innovatie actief. Deze 'Zelfmelders' van de Rotterdamse Douwers wordt meegenomen in het verdiepend veldonderzoek. Een tweede innovatie, gericht op toeleiding naar trajecten, is de innovatie Jong en Sterk, die wordt uitgevoerd door het Leerwerkloket en aansluit bij de Rotterdamse aanpak JWG. Deze innovatie valt onder pijler 3 en wordt eveneens meegenomen in verdiepend onderzoek (zie paragraaf 5.5).

Colofon.

Jaar van uitgave
2021

Tekst
Floor Bevaart en Eva Klooster van Klooster Onderzoek en Advies
in opdracht van gemeente Rotterdam, Cluster Maatschappelijke
Ontwikkeling, afdeling Jeugd

Vormgeving
Tappan

Fotografie
Rhalda Jansen Fotografie

www.rotterdam.nl

**Gemeente
Rotterdam**